

บทที่ ๓

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกุศลกรรมกับความงาม

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเชื่อเรื่องกรรม และเชื่อว่ากุศลกรรมกับความงามมีความสัมพันธ์กันดังคำกล่าวที่ว่า “ใครทำกรรมใดไว้อย่อมรับผลแห่งกรรมนั้น”^๑ จากพุทธพจน์นี้เป็นการยืนยันถึงผลของกรรมที่สัมพันธ์กับเหตุ ทำเหตุแห่งกรรมไว้อย่างใด ผลก็ย่อมเป็นไปตามเหตุปัจจัยนั้น เมื่อกล่าวถึงความงาม คนส่วนใหญ่มักจะนึกถึงเฉพาะแต่ผลของกุศลกรรมที่ทำให้เกิดความงามเท่านั้น โดยไม่ได้พิจารณาว่าการจะได้รับผลที่เป็นความงามนั้นต้องรู้จักการสร้างกุศลกรรมที่ทำให้เกิดความงามเสียก่อนแล้วค่อยรับผลของกุศลกรรมที่ทำให้เกิดความงามนั้น ดังจะขอยกตัวอย่างของนางในสมัยพุทธกาลและเทวดาในวิมานวัตถุ ที่ได้สร้างกุศลกรรมไว้ทุกภพทุกชาติ จนได้มาเกิดพร้อมด้วยรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และคุณสมบัติ โดยเป็นสังเขป ดังนี้

๓.๑ การสร้างกุศลกรรมเพื่อให้เกิดความงาม

หลักในการสร้างกุศลกรรมที่เป็นเหตุให้มนุษย์ธรรมดาสามัญได้รับผลของการประพาสปฏิบัติอันเป็นสิ่งที่ดีงาม และส่งผลให้เกิดเป็นคนที่มีความงามทั้งกาย วาจาและใจ และยังผลให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในโลกนี้ รวมทั้งเป็นเหตุให้ได้เกิดเป็นเทพบุตร เทพธิดา เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้ว ตามแนวทางหลักพระพุทธศาสนามีดังนี้

๓.๑.๑ ทาน กับความงาม

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ คือได้ปฏิบัติไว้เช่นไร ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ดังเช่นได้แสดงถึงวิธีการให้ทานไว้อย่างมากมายหลากหลายประเภท ซึ่งทานการให้ปันนี้ ย่อมส่งผลให้ผู้ทำเป็นที่รักที่ขบใจของชนคนหมู่มาก บรรดานักปราชญ์ทั้งหลายย่อมต้องมีการยกย่องสรรเสริญ ประกาศเกียรติคุณเขาอยู่เป็นนิตย์ ทั้งผู้ให้ย่อมรักษาไมตรีไว้ ผู้ใดมีปัญหาให้ความสุขย่อมได้รับความสุข ผู้ให้ของเลิศย่อมได้รับผลที่เลิศตามมา ผู้ให้สิ่งที่ประเสริฐย่อมได้สิ่งที่ประเสริฐตามมา ทั้งยังเป็นการฟอกจิตของผู้บำเพ็ญให้ใสสะอาด ดังนั้นทานจึงเป็นสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติทานก็คือการให้

^๑ ส.ส.(บาลี) ๑๕/๒๕๖/๒๗๒-๒๗๓, ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๕๖/๓๗๔.

แต่สิ่งที่ให้นั้น ต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้รับด้วย จึงจะนับว่าทานนั้นสมบูรณ์ ซึ่งการบริจาคทานนั้น จะต้องเกิดขึ้นด้วยกุศลเจตนาที่มีความมุ่งหมายดี ปาณาติต่อผู้รับทานสำหรับทานในทาง พระพุทธศาสนานั้น ทานแบ่งออกไว้เป็น ๒ ประเภทคือ **อามิสทาน** การให้วัตถุสิ่งของแก่ผู้อื่น ซึ่งส่งผลให้ผู้ที่ได้รับเกิดความยินดีเป็นสุขกายและสุขใจ และ**ธรรมทาน** ได้แก่การให้ความรู้ให้ข้อคิดอันเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เพื่อที่จะให้เขาได้นำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิต ซึ่งลักษณะของทานทั้งสอง ประเภทนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง ยกย่องสรรเสริญว่าธรรมทานประเสริฐกว่าอามิสทาน

ดังในสมัยพุทธกาลมีอุบาสิกาสกุลเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาได้เข้ามาถวายการอุปถัมภ์ พระสงฆ์ด้วยภัตตาหารมีเป็นจำนวนมาก เช่น นางวิสาขามหาอุบาสิกา นางนิมนต์พระสงฆ์จำนวน ๕๐๐ รูป มารับบิณฑบาตหรือฉันอาหารที่บ้านเป็นประจำทุกวัน ซึ่งบางครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จมาเป็น ประธาน และตอนเย็นนางก็ได้ให้นกน่าน้ำปานะ ๘ อย่าง ไปถวายพระสงฆ์^๒ และนางสามาวดี พร้อม ด้วยหญิงบริวาร ๕๐๐ คน ได้ถวายอาหารบิณฑบาต แต่พระสงฆ์เป็นประจำ^๓ นางสุปปวาสา ได้ ถวายภัตตาหารโดยเน้นถวายภัตตาหารอันประณีต มีรสเลิศต่าง ๆ แต่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็น ประธาน จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นอุบาสิกาสาวิกาสกุลผู้ถวายรสอันประณีต^๔

นางวิสาขามหาอุบาสิกา ได้เป็นผู้ชวนช่วยในการถวายทานแก่พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ ได้ใกล้ชิดพระรัตนตรัยตั้งแต่เยาว์วัย ได้ชื่อว่า เป็นผู้อุปฐากด้วยการถวายปัจจัย ๔ และให้ ความสำคัญต่อพระสงฆ์ ตลอดทั้งตรวจดูแลความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังได้จัดหาวัตถุ สิ่งของที่จำเป็นและเหมาะสมแก่สมณะ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์อีกด้วย ดังที่ นักปราชญ์ทาง ศาสนาท่านกล่าวไว้ว่าอุบาสิกาสกุลผู้ใจบุญไม่มีใครเกิน นางวิสาขามหาอุบาสิกา เป็นอุบาสิกาสกุลผู้มีศรัทธา มี ศील มีจริยวัตรอันงดงามยิ่งต่อผู้ที่ได้พบเห็น เป็นผู้มีปกติไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง มีปกตินิสัยเลือกให้ แต่สิ่งที่ดีเลิศ ไม่ติดใจหวังโยอาลัยหาสิ่งที่ให้ไปแล้ว ทั้งยังเป็นผู้ที่มีจิตใจสุขุม มีจิตใจที่ต้องการเสียสละ ที่แรงกล้าปราศจากข้อแม้ต่างๆ ซึ่งเงื่อนไขในการให้ทานของสัตบุรุษนั้นจะมีอยู่ ๕ ประการด้วยกัน คือ

๑) มีการให้ทานด้วยความเชื่อและเลื่อมใสในผลทานแห่งตน ว่าทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว และผลแห่งการกระทำต่างๆ นั้นย่อมต้องติดสอยห้อยตามผู้ที่กระทำนั้นเหมือนเงา

^๒ พุ.ธ.อ.(บาลี) ๑/๑๔๖, พุ.ธ.อ.(ไทย) ๓/๑/๑๕๐.

^๓ พุ.ธ.อ. (บาลี) ๒/๓๘, พุ.ธ.อ. (ไทย) ๒/๔๘.

^๔ อัง.เอกก..(บาลี) ๒๐/๒๖๓/๒๖, อัง.เอกก..(ไทย) ๒๐/๒๖๓/๓๓.

ติดตามตัว ทั้งนี้ผลของการให้ด้วยศรัทธาจะเป็นผู้ที่มั่งคั่ง มีทรัพย์สินสมบัติเป็นจำนวนมาก และเป็นผู้มี
กิริยาอาการที่สงบน่าเลื่อมใสอีกด้วย

๒) ให้ทานโดยเคารพ คือให้ด้วยกายอันอ่อนน้อมนบนอบ เจริญด้วยวาจาที่ไพเราะ
อ่อนหวานมีน้ำใจไมตรีอันงาม

๓) ให้ทานตามกาลอันสมควร เป็นต้นว่า วันพระ วันนักขัตฤกษ์ต่างๆ

๔) ให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ โดยอาการอันเกื้อกูล มีเมตตาจิตอุดหนุนเอื้อเฟื้อด้วยความ
กรุณา

๕) ให้ทานตามกำลังทรัพย์ของตนโดยระมัดระวังไม่ให้กระทบกระทั่งทั้งตนเองและผู้อื่น

สำหรับความมุ่งหมายของการให้ทานนั้น มีจุดมุ่งหมายอยู่สองประการคือ ให้เพื่อทำคุณ
และ ให้เพื่อทำบุญ อย่างไรก็ตามการให้ทานในแต่ละครั้ง จะต้องมียोगค์ประกอบอยู่สามประการจึงจะ
ทำให้ทานนั้นเกิดผลดีคือ

(๑) วัตถุบริสุทธิ์ หมายถึง สิ่งของทำบุญที่ได้มาโดยสุจริต (๒) เจตนาบริสุทธิ์ คือ เจตนาเต็ม
เปี่ยมด้วยความบริสุทธิ์ มุ่งเพิกถอนความเห็นแก่ตัวออกจากจิตใจ (๓) บุคคลบริสุทธิ์ หมายถึง ผู้ให้
และผู้รับเป็นคนบริสุทธิ์ มีศีลธรรมตามชั้นภูมิของตนโดยเฉพาะผู้ที่รับไทยทาน ควรเลือกผู้มีภูมิ
ธรรมสูงในทางพุทธศาสนา โดยทั่วไปสอนว่าพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ควรรับไทยทานเป็นนาบุญของ
ชาวโลก แม้กระนั้น พระพุทธองค์ก็ทรงสอนให้เลือกทำบุญกับพระภิกษุสงฆ์ ผู้ปฏิบัติศึกษาวินัย
เคร่งครัดน่าเลื่อมใส^๕

อย่างไรก็ตามยังมีการถวายทานที่เป็นบุญพิเศษ ที่ผู้ให้จะได้รับอานิสงส์ภายในวันนั้นแต่โดย
ปกติแล้ว ถือว่าเป็นไปไต่ยาก เพราะแม้แต่ในสมัยพุทธกาลเอง ก็มีคนที่ได้รับอานิสงส์ระดับนี้เพียง ๖
ท่านเท่านั้นคือ นายปุณณาส นางโคบาลมารดา สุปียาอุบาสิกา นางมัลลิกาเทวี นายสุนนมาลาการ
และ เอกสาฎกพราหมณ์หรือจุฬาสาฎก ดังจะยกตัวอย่าง คือ นายสุนนมาลาการ ท่านผู้นี้เป็นผู้มี
หน้าที่เก็บดอกมะลิไปถวายแก่พระเจ้าพิมพิสาร วันละ ๘ ทะนาน โดยได้ค่าจ้างวันละ ๘ กหาปณะ
ทุกวัน วันหนึ่งในขณะที่เขาได้นำดอกไม้ไปตามทาง ก็ได้พบกับพระพุทธองค์ และเกิดความเลื่อมใสจึง
ทำการโปรยดอกมะลินั้นถวายเป็นพุทธบูชาและดอกไม้นั้นก็ได้อยปรยดับองค์พระศาสดาอยู่สี่สถาน
คือบนพระเศียร พระหัตถ์ขวาและซ้าย พระปฤษฎางค์ โดยอาศัยเหตุที่ได้ครุ่นคิดว่า แม้พระราชาก็

^๕ ชัยวัฒน์ อดิพัฒน์, ผศ. **หลักพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอสเอ็มเอ็มจำกัด, ๒๕๒๓), หน้า

พระราชทานเงินค่าดอกมะลินี้ในกาลก่อนนี้ก็ดี หรือ บัดนี้จะทรงฆ่าเขาเสีย ขับไล่เขาออกจากแว่นแคว้นก็ดีด้วยเหตุที่เขาทำสักการะพระพุทธรองค์ด้วยดอกมะลินี้ ก็เพียงในอัตภาพชีวิตนี้เท่านั้น ส่วนว่าการบูชาพระศาสดานั้นอาจเป็นประโยชน์นับโกฏิกับ ที่เดียว ฝ่ายภรรยาของนายสุนนมาลาการนั้นมีจิตที่เป็นมิจฉาทิฐิได้ทำการฟ้องพระเจ้าพิมพิสารหากแต่ว่าพระองค์ทรงบรรลุโสดาบันแล้ว ทรงเข้าพระทัยในเหตุผลของเขาจึงทรงถามถึงเหตุผลต่อนายสุนนมาลาการ เมื่อพระองค์ทรงทราบแล้ว จึงทรงตรัสชมว่าเป็นมหารุข พร้อมกันนั้นทรงพระราชทานวัตถุ ๘ ประการ อันประกอบไปด้วย ช้าง ๘ เชือก ม้า ๘ เชือก ทาส ๘ คน ทาสี ๘ คน เครื่องประดับ ๘ ประการ เงินหาปณะ ๘ พัน นารี ๘ นาง ส่วยจาก ๘ ตำบล ภายหลังพระพุทธรองค์ทรงตรัสถึงอานิสงส์ในทานของนายสุนนมาลาการว่า นายมาลาการ จักดำรงอยู่ในเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย จักไม่ไปสู่ทุคติ ตลอดแสนกัป นี่เป็นผลแห่งกรรมนั้นภายหลังเขาจักเป็นพระปัจเจกพุทธะนามว่าสุนนะ

การให้ทานแม้ยังไม่อาจทำบุคคลให้พ้นจากทุกข์ได้ แต่ท่านก็สามารถเป็นฐานรองรับธรรมเบื้องสูง เพื่อให้บรรลุขั้นสูงสุดคือพระนิพพานต่อไป พระพุทธรองค์ทรงสรรเสริญท่านเพื่อานิพพาน แต่ไม่ทรงสรรเสริญท่านที่ก่อให้เกิดอุปธิ คือทานเพื่อหวังสิ่งนั้นสิ่งนี้ที่ยังเจือด้วยกิเลสย่อมเป็นเหตุให้ไปสวรรค์หรือมนุษย์ ยังไม่พ้นจากวัฏฏทุกข์ สมจริงดังพระพุทธรภาษิตว่า ,บัณฑิตทั้งหลายย่อมไม่ให้ทาน เพราะเหตุแห่งสุขอันก่ออุปธิเพื่อภพใหม่ แต่บัณฑิตเหล่านั้นย่อมให้ทานเพื่อความหมดสิ้นอุปธิ เพื่อนิพพานอันไม่มีภพใหม่^๖ พระพุทธรองค์ทรงแสดงว่าการละตระหนี่ได้ อาจจะบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ถ้ายังละความตระหนี่ไม่ได้ ก็อย่าหวังเลยที่จะบรรลุธรรมขั้นสูง ต่อไป

การให้ทานนั้น ถ้าหากว่าตั้งเจตนาปรารถนาสมบัติในวิภวสงสาร เช่นปรารถนามนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ ความปรารถนาอย่างนี้ชื่อว่าตั้งเจตนาไว้ผิด เพราะว่าการให้ทานที่ปรารถนาสมบัติในวิภวจะทำได้ต้องเป็นทุกข์ท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏไม่มีที่สิ้นสุด เพราะต้องไปรับผลของทานนั้นก่อน ดังนั้นผลของการให้เช่นนี้ ไม่อาจที่จะทำให้ผู้นั้นบรรลุถึงมรรคผลนิพพานได้

ทั้งนี้เมื่อบุคคลใดก็ดี ได้ทำการประกอบทานด้วยจิตใจอันมีศรัทธาเลื่อมใส ในผลทานของตนเองแล้ว เขาผู้นั้นย่อมมีผลอานิสงส์ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ว่า

- ๑) ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของคนเป็นอันมาก
- ๒) สัตบุรุษ คือ คนดี ย่อมคบหาสมาคมกับบุคคลผู้ให้ทาน
- ๓) บุคคลผู้ให้ทาน ย่อมมีเกียรติคุณงามความดี ฟุ้งขจรไปในสถานที่ต่างๆ

^๖ ชุ.ม. (ไทย) ๒๘/๑๗๗/๕๐๖.

๔) เมื่อเข้าไปในสมาคมใด ย่อมมองอาจกล้าหาญ ไม่ครั่นคร้ามขามเกรงในสมาคมนั้น

๕) ไม่หลงทำกาลกิริยาตาย คือจะตายอย่างมีสติ

๖) เมื่อตายไปแล้ว จะบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์^๗

นอกจากนั้น ในนิธิกัณฐสูตร พระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงถึงอานิสงส์หรือประโยชน์ของการให้ทานและการให้ทานก็จัดว่าเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง หากพิจารณาถึงอานิสงส์ของการให้ทานในนิธิกัณฐสูตรนี้ พอสรุปได้ดังนี้

๑. เป็นผู้ที่มีผิวพรรณงาม มีเสียงไพเราะ มีทรวดทรงดี (รูปงาม) และมีบริวาร

๒. เป็นพระราชาครองประเทศและได้รับความสุข

๓. ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ

๔. ได้กัลยาณมิตร ถึงความเป็นผู้รู้ (วิชา) และถึงความหลุดพ้นได้ (วิมุตติ)

๕. ได้ปฏิสัมภิทา วิโมกข์ สากบารมีญาณ ปัจเจโกโพธิญาณ และพุทธภูมิ

นางวิสาขาเป็นหญิงที่มีความสวยงามยากที่จะหาหญิงใดที่มีความงามที่เรียกว่า เบญจกัลยาณี^๘ เช่นนางได้ นอกจากนี้ยังชอบให้ทาน ตลอดจนการถวายปัจจัย ๔ แก่พระสงฆ์ ด้วยคุณสมบัติดังกล่าว แม้แต่นักปราชญ์ทางศาสนาท่านกล่าวไว้ว่าอุบาสิกาสักผู้ใดไม่มีใครเกิน นางวิสาขามหาอุบาสิกา^๙ นางเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล มีจริยาวัตรอันงดงามและมีปัญญา รู้เหตุผลอันถ่องแท้^{๑๐} ผลของการทำกรรมดีของนางวิสาขามหาอุบาสิกา ไม่ว่าจะไปทางไหนคนก็รัก เนื่องด้วยนางเป็นคนงามทั้งกาย และใจ ดังนั้นการสร้างกุศลกรรมจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับความงามดังเช่นตัวอย่างจากนางวิสาขา

^๗ อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๔/๓๓.

^๘ ๑) ผงงาม ผงมีลักษณะเหมือนกำหางนกยูง ๒) เนืองงาม ริมฝีปากมีสีแดงระเรื่อเหมือนผลตำลึงสุก ๓) กระดูงาม ฟันขาวเรียบไม่ห่างกัน ๔) ผิวงาม ผิวไม่หยาบ ไม่มีจุดด่างดำ ๕) วัยงาม หญิงที่คลอดบุตรแล้วตั้ง ๑๐๐ ครั้งก็เหมือนคลอครั้งแรกเดียว

^๙ เสถียร พันธรัชนี, พุทธสถานในชมพูทวีป (เล่มจบ). กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓, หน้า ๑๐๙.

^{๑๐} วสิน อินทสระ, สติลากรรมของสตรีสมัยพุทธกาล, กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๒๕, หน้า ๑๖-๑๗.

๓.๑.๒ ขันติ และโสรจจะ^{๑๑} กับความงาม

ความอดทน ก็คือ ความสามารถที่จะคงสภาพจิตที่เป็นกุศลไว้ได้ ไม่โกรธ ไม่ขัดเคือง ไม่อาฆาตพยาบาทไม่ว่าจะเผชิญกับอารมณ์ใด ๆ ดังท่านพระฉันทะที่พิจารณาในธรรมเห็นความเกิดดับในอายตนะแล้วบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

ขันติ แปลว่า ความอดทน ในที่นี้หมายถึงความอดทนด้วยการอดกลั้น (อิริยาสนขันติ)^{๑๒}

ขันติ คือ ความอดทนต่ออารมณ์ ที่ไม่เป็นที่พอใจ (อกนิฏฐารมณ์) ไว้ได้ อด คือ ไม่ได้ในสิ่งที่ต้องการทำให้อดส่วนทน คือ ได้ในสิ่งที่ไม่ปรารถนา จึงจำเป็นต้องทนความอดทน โดยความอดทน มี ๔ ประเภท คือ

(๑) ทนต่อความลำบากตรากตรำ ได้แก่ ทนต่อการทำงาน ไม่หวั่นหวาดต่อความเหนื่อยยาก หนาวร้อน และลมแดด เป็นต้น

(๒) ทนต่อความเจ็บป่วยไข้ ได้แก่ อดทนต่อทุกขเวทนา อันเกิดมีเพราะความเจ็บไข้มีประการต่างๆ แม้ที่สุดทนทุกขเวทนาแสนสาหัสก็ไม่แสดงอาการกระสับกระส่าย

(๓) ทนความเจ็บใจ ได้แก่ ทนต่อการหมิ่นประมาท ที่ผู้อื่นกล่าวคำเสียดสี หรือกระทบกระทั่งในขณะทำงาน เป็นต้น

(๔) ทนต่ออำนาจกิเลส คือราคะ โทสะ และโมหะที่คุกรุ่นอยู่ในใจของเรา พร้อมทั้งจะแสดงออกมาได้ทุกเมื่อ

การอดทนต่อความลำบากตรากตรำ มีผลดีทำให้การงานลุล่วงไปได้ อดทนต่อความเจ็บป่วยไข้จะทำให้เป็นผู้มี สติสัมปชัญญะครบบริบูรณ์ อดทนความเจ็บใจและกิเลสตัณหา จะช่วยป้องกันความผิดพลาดอันจะเกิดขึ้นด้วยโทสะเสียได้ ผู้ที่มีความอดทนจะทำให้การทำหน้าที่กัลยาณมิตรประสบความสำเร็จ เหมือนลักษณะของแผ่นดิน แม้ต้นไม้ ภูเขาและอื่น ๆ แผ่นดินก็ยังทรงไว้ได้ อดทนจนเปลี่ยนเรื่องร้ายให้กลายเป็นเรื่องดี ยอมรับด้วยใบหน้าชื่นบาน เขาจะตำหนิติเตียน คำว่าหยาบคายเสียดสีให้เจ็บใจอย่างไรก็ทนได้ ไม่แสดงอาการโต้ตอบ

พระพุทธเจ้าตรัสสอนเรื่องอานิสงส์ของความอดทน ในปฐมอักษติสูตร ดังนี้

^{๑๑} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๖๖/๑๒๖.

^{๑๒} อัง.ทุก.อ. (ไทย) ๒/๑๖๖/๗๑.

ภิกษุทั้งหลาย ความอดทน มีอานิสงส์ ๕ ประการ คือ เป็นที่รัก เป็นที่พอใจของคนหมู่มาก เป็นผู้ไม่มากด้วยเวร เป็นผู้ไม่มากด้วยโทษ เป็นผู้ไม่หลงลืมสติตาย หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ภิกษุทั้งหลาย ความอดทนมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ความไม่อดทน มีโทษ ๕ ประการนี้ คือ ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของคนหมู่มาก เป็นผู้มากด้วยเวรเป็นผู้มากด้วยโทษ เป็นผู้หลงลืมสติตาย หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบายทุกคติ วินิบาต นรก^{๑๓}

โสรัจจะ แปลว่า ความเสี้ยม ในที่นี้หมายถึงความเป็นผู้มีศีลงาม (สุศีลภาวะ) ความเป็นผู้นำยินดี (สุตภาวะ)^{๑๔}

โสรัจจะ ได้แก่ ความเสี้ยม ความรู้จักทำให้เข้มขึ้น ในเมื่อต้องอดทน มีความยื้มยั้ม และเข้มขึ้นเบิกบาน ความเสี้ยมใช้ในลักษณะที่ต้องอดทน คือไม่แสดงกิริยาเสียอกเสียใจให้ปรากฏเกินงาม โสรัจจะ มีอานิสงส์ เช่นเดียวกับขันติแต่เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมขันติ ให้เด่นชัดขึ้นขันติธรรมข้อนี้เป็นสิ่งที่ภิกษุภิกษุณีจะต้องมุ่งมั่นที่จะพิชิตให้ได้ ต้องไม่ให้อำนาจกิเลส คือความโลภ โกรธ หลง มาบีบคั้นจิตใจต้องหาโอกาสขจัดออกไปจากใจด้วยการหมั่นทำสมาธิภาวนา และรักษาอุดมการณ์ของตนเองในการที่จะสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่โลกให้ได้

ขันติ และโสรัจจะ จึงเป็นธรรมที่จะทำตนให้งามอย่างแท้จริง

ดังตัวอย่างพระอานนท์ผู้ซึ่งมีขันติ และโสรัจจะ ในการเป็นผู้ตั้งใจทำหน้าที่อุปัฏฐากพระพุทธเจ้าด้วยความตั้งใจ ปฏิบัติงานด้วยความเคารพและจงรักภักดี ทั้งอดทนไม่หวั่นไหวต่อความเหนื่อยยากลำบากเพื่อให้งานในหน้าที่สำเร็จเรียบร้อย นอกจากนี้ท่านทำหน้าที่ทั้งกลางคืนด้วย คือกลางคืนท่านจะกำหนดเวลาไว้ว่าเวลานี้พระพุทธองค์ต้องการอย่างนี้แล้วเข้าเฝ้า เมื่อเสร็จกิจเฝ้าก็ออกมาอยู่ภายนอกพระคันธกุฎีในคืนหนึ่ง ๆ ท่านถือประทีปเดินรอบบริเวณพระคันธกุฎีถึง ๘ ครั้ง ด้วยคิดว่า หากง่วงนอนเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสเรียกจักไม่สามารถมารับได้ จึงไม่ยอมวางประทีปทั้งคืน^{๑๕} พระอานนท์ ขยันในการทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากกว่าภิกษุผู้ที่เคยอุปัฏฐากพระพุทธเจ้ามาแล้ว ไม่มี

^{๑๓} อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๑๔-๒๑๕/๓๕๗-๓๕๘.

^{๑๔} อภ.ทก.อ. (ไทย) ๒/๑๖๖/๗๑.

^{๑๕} อภ.เอกก.อ. (บาลี) ๑/๒๑๙-๒๓๓/๒๖๔, อภ.เอกก.อ. (ไทย) ๑/๑/๔๕๔-๔๕๕.

ใครทำได้เหมือนอย่างท่าน เพราะภิกษุเหล่านั้นไม่รู้พระทัยของพระพุทธเจ้าดีจึงทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากได้ไม่นาน แต่พระอานนท์ท่านรู้พระทัยของพระพุทธเจ้าดีจึงทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากได้นาน^{๑๖}

พระอานนท์ท่านนอกจากจะทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากพระพุทธเจ้าแล้ว ท่านยังมีความอดทนในการดูแลภิกษุอื่นซึ่งอยู่ในฐานะเป็นเพื่อนสพรหมจารีด้วยกัน ดังเช่น ทำหน้าที่ดูแลภิกษุอาพาธ ท่านได้ตามเสด็จพระพุทธเจ้าไปตามเสนาสนะต่าง ๆ ได้พบภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งอาพาธเป็นโรคท้องร่วงไม่มีใครดูแลพยาบาล ท่านก็ได้ช่วยพระพุทธเจ้าพยาบาลภิกษุที่อาพาธนั้นเป็นอย่างดี๓๘ท่านทราบว่า พระผัคคุณะอาพาธหนักจึงได้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้า เพื่อทรงเสด็จเยี่ยม เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จเยี่ยม พระผัคคุณะก็ได้กราบทูลว่า ข้าพระองค์มีอาพาธแรงกล้ำมากไม่อาจที่จะทนได้ มีทุกข์เวทนาจัด ลมเสียดแทง ศีรษะเจ็บปวด เหมือนคนมีกำลังเอาไม้ดอันคมชำแหละโคที่ท้อง เจ็บปวดร้าวร้อนทั่วกาย เหมือนคนมีกำลังสองคนจับที่แขนคนละข้างดึงไปข้างบนกองถ่านเพลิงฉะนั้น^{๑๗}

ท่านพักอยู่ที่เขตวันมหาวิหารกับพระพุทธเจ้า เมื่อท่านทราบว่า พระศิริมานันตะอาพาธหนักจึงได้กราบทูลพระพุทธเจ้าเพื่อเสด็จเยี่ยม พระพุทธเจ้ารับสั่งให้ท่านเรียนสัญญา ๑๐ ประการ เพื่อที่จะได้นำไปสวดให้พระศิริมานันตะฟัง ท่านก็ได้เรียนและจำได้แม่นยำแล้วได้ไปสวดสัญญา ๑๐ ประการ ให้พระศิริมานันตะฟัง ครั้นพระศิริมานันตะได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการแล้วอาพาธที่หนักก็สงบระงับลงทันที^{๑๘}

จากตัวอย่างที่ได้กล่าวมาจะเห็นว่าพระอานนท์ท่านได้ใช้หลักของขันติ และโสรจจะ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต คือได้ทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากพระพุทธเจ้าด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตา และมีความอดทนต่อการช่วยเหลือพระภิกษุที่อาพาธโดยไม่รังเกียจ มีความยินดีให้การช่วยเหลือ คุณของขันติ ทำให้มีความอดทน อดทนต่อความยากลำบากตรากตรำ อดทนต่อความเจ็บใจ อดทนต่อความทุกข์เวทนา อดทนต่อความยั่วเย้าของกิเลส ดังผลที่ปรากฏ จะเห็นได้ว่าพระอานนท์เป็นผู้ที่นำหลักธรรม ขันติ และโสรจจะ มาปฏิบัติต่อกัลยาณมิตร ท่านจึงเป็นผู้ที่เพียบพร้อมไปด้วยความงามทั้ง กาย วาจา และใจ เพราะได้ทำกรรมดีที่ประกอบด้วยความอดทน

^{๑๖} วจ.เอกก.อ.(บาลี) ๑/๒๑๙-๒๒๓/๒๕๖, วจ.เอกก.อ.(ไทย) ๑/๑/๔๔๓-๔๔๔.

^{๑๗} วจ.ฉก. (บาลี) ๒๒/๕๖/๖๔, วจ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๕๖/๙๗-๙๙.

^{๑๘} วจ.ทสก. (บาลี) ๒๔/๖๐/๘๖, วจ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๖๐/๑๒๘.

๓.๑.๓ เทวธรรม (hiri และโอตตปปะ) กับความงาม

ข้อปฏิบัติของเทวดาโดยตรงและเป็นข้อปฏิบัติให้ไปเกิดเป็นเทวดาหลักปฏิบัตินี้เรียกว่า เทวธรรม คือ ธรรมะของผู้เป็นเทวดา หรือ ธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา พระพุทธเจ้าได้แสดงหิริและโอตตปปะไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งทำให้เห็นว่าหิริและโอตตปปะมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นบ่อเกิด ความดีงามแห่งชีวิตมนุษย์ คือความซื่อสัตย์สุจริต และความละเอียดต่อความชั่ว เป็นเหตุปิตอบายทุกติ ภูมิ นำสัตว์โลกให้ไปบังเกิดในสุคติภูมิ ดังข้อความที่ปรากฏในขุททกนิกายชาดกว่า “สัตบุรุษทั้งหลาย ประกอบด้วยหิริโอตตปปะ ตั้งอยู่ในธรรมอันชาวท่านเรียกว่า ผู้มีเทวธรรมในโลก”^{๑๙}

พระพุทธเจ้าตรัสสอนอริยสาวกให้เป็นผู้มีหิริและโอตตปปะ คือความละเอียดและความเกรงกลัว ต่อกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ละอายใจต่อการประกอบอกุศลกรรม เจริญกุศลกรรม ละ ธรรมที่มีโทษ เจริญธรรมที่ไม่มีโทษ บริหารตนให้บริสุทธิ์ คู้มกันภัยภายในและป้องกันภัยอันตราย ภายนอก แม้มารผู้มีบาปก็ทำอะไรไม่ได้^{๒๐}

เทวธรรม เป็นจริยธรรมคุ้มครองสัตว์โลก ไม่ให้ประพฤตีสำนอนเหมือนสัตว์เดรัจฉาน ทำให้ คนมีกายสะอาด มีวาจาสะอาด มีจิตใจสะอาด เป็นแก่นแห่งมนุษย์ธรรม มีจิตใจสูงส่งไม่ตกอยู่ใน อำนาจใฝ่ต่ำ เป็นผู้สงบระงับ เป็นคนดีงาม จนได้ชื่อว่าเป็นเทพบนโลกมนุษย์ เป็นผู้มืทรัพย์สิน ประเสริฐอยู่ภายในจิตใจ ซึ่งดีกว่าทรัพย์สินสมบัติภายนอก โจรหรือใคร ๆ ไม่สามารถแย่งชิงไปได้ และ เป็นเหตุให้บรรลุมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต

หลักเทวธรรมดังกล่าว มีความหมายที่ขยายออกเป็นประเด็นใหญ่ ๆ ได้ ๓ ประเด็นคือ

๑) ผู้ที่เกิดเป็นเทวดาแล้วต้องปฏิบัติตนอยู่ในเทวธรรม คือ หิริ ความละเอียดบาปมีกาย ทุจริตเป็นต้น และโอตตปปะ ความกลัวต่อผลของบาปมีกายทุจริต เป็นต้น เพื่อทรงสถานะของความ เป็นเทวดาให้อยู่ได้นาน จึงเรียกว่า “สัตบุรุษผู้สงบระงับ ประกอบด้วยหิริและโอตตปปะตั้งมั่นอยู่ใน ธรรมอันชาว ท่านเรียกว่าผู้มีธรรมของเทวดาในโลก”

๒) ผู้ประกอบด้วยเทวธรรม คือ หิริ และโอตตปปะ ตั้งอยู่ในธรรมอันชาว ท่านเรียกว่าผู้มี เทวธรรม คือมนุษย์ทั้งหลายที่เป็นคนดีดำรงตนอยู่ในเทวธรรม ชื่อว่า ผู้มีเทวธรรม เป็นเทวดาในโลก มนุษย์ จะเห็นได้ว่าการจัดประเภทเทวดา ท่านจัดพระราชาเป็นเทพประเภทหนึ่งเรียกว่า สมมติเทพ

^{๑๙} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๖/๓.

^{๒๐} อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒/๒-๔.

เป็นเทวดาโดยสมมติ อีกประการหนึ่ง เทียบได้กับการจัดมารดาบิดาซึ่งเป็นมนุษย์แต่ประพัตติพรหม
วิหารธรรมต่อบุตร ท่านจัดว่า มารดาบิดาเป็นพรหมของบุตรคือเป็นพรหมในโลกมนุษย์

๓) เทวธรรมเป็นหลักปฏิบัติที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้ไปเกิดเป็นเทวดา พระอรรถกถาจารย์แสดง
ไว้ว่า กุศลธรรมทั้งหลาย มีhiriและโอตตปปะเป็นมูล ชื่อว่า เทวธรรม เพราะมีความหมายว่าเป็นเหตุ
แห่งกุศลสัมปทา แห่งการเกิดในเทวโลก และแห่งความหมดจด เหตุแห่งการเกิดในเทวโลกก็คือเหตุที่
ทำให้ไปเกิดเป็นเทวดา^{๒๑}

คัมภีร์อรรถกถาอิติวุตตะกะ พระอรรถกถาจารย์กล่าวถึงปัจจัยให้เกิดhiriและโอตตปปะ ไว้
๔ ประการ คือ

๑. ให้ระลึกถึงชาติตระกูลของตนเองอยู่เสมอว่า เราเป็นลูกคนมีตระกูล เป็นมนุษย์ชาติ
มารดาบิดาอบรมมาในทางที่ดี ไม่สมควรที่จะกระทำความบาปทุจริต ให้ชีวิตมีความเศร้าหมอง

๒. ให้ระลึกถึงวัยของตนเองอยู่เสมอว่า ตัวเราเจริญวัยแล้ว มีวุฒิภาวะแล้ว ไม่สมควรที่จะ
กระทำความบาปทุจริต เป็นที่อับอายแก่คนทั่วไป

๓. ให้ระลึกถึงความแก่ล้าของตัวเองอยู่เสมอว่า ตัวเราเป็นคนกล้าหาญ มีกำลังกาย
สมบูรณ์ กำลังใจที่เข้มแข็ง ไม่สมควรที่จะทำความบาปทุจริตให้เสื่อมเสียชื่อเสียง

๔. ให้ระลึกถึงสติปัญญาความรู้ของตนเองอยู่เสมอว่า ตัวเราเป็นผู้มีวิชาความรู้ มีสติปัญญา
มีความสามารถ ที่จะประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่สมควรที่จะดำเนินชีวิตผิด ประกอบ
กิจการงานโดยมิชอบ^{๒๒}

ในสังคมปัจจุบันนี้ อุบาสกอุบาสิกามีการดำเนินชีวิตตามหลักปฏิบัติที่อุบาสกในครั้ง
พุทธกาลเคยปฏิบัติมา คือ มีความยึดมั่นในพระรัตนตรัย รักษาศีล ๕ และศีล ๘ น้อยลง เนื่องมาจาก
สภาพสังคมที่เปลี่ยนไป จึงเป็นเหตุให้อุบาสกอุบาสิกาที่มีความจำเป็นต้องประกอบอาชีพที่ขัดต่อพุทธ
บัญญัติที่ทรงห้ามไว้ เช่น ประกอบอาชีพในการค้าขายเนื้อสัตว์ ค้าขายสุรา ค้าขายอาวุธ เป็นต้น ทำ
ให้การดำเนินชีวิตของอุบาสกอุบาสิกาบางกลุ่มในปัจจุบันนี้เปลี่ยนไปจากอดีต คือในครั้งพุทธกาล
อุบาสกอุบาสิกาส่วนใหญ่จะดำเนินชีวิตด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริต โดยมุ่งหวังเพื่อบรรลุประโยชน์

^{๒๑} สมคิด สวยล้ำ, “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมจากการตอบปัญหาเทวดาของพระพุทธเจ้า”,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า
๔๔.

^{๒๒} ขุ.อิติ.อ. (ไทย) ๔๒/๑๘๐.

ในปัจจุบันและอนาคตจนถึงปรมาตม์ คือ การบรรลุธรรม แต่ในปัจจุบันอุบาสกอุบาสิกามีเป้าหมายเปลี่ยนไปจากเดิมคือมุ่งหวังเพียงเพื่อบรรลุประโยชน์สุขในปัจจุบันเท่านั้น คือ การมีทรัพย์สินสมบัติ มีชื่อเสียง มีเกียรติยศ มีครอบครัวและฐานะที่มั่นคง ไม่ได้คำนึงถึงอนาคตว่าต้องการให้เกิดในภพภูมิที่ดีกว่า ได้แก่การเกิดในสวรรค์ เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าวนี้นี้จึงทำให้การดำเนินชีวิตของอุบาสกอุบาสิกาในปัจจุบันบางกลุ่มได้รับความเดือดร้อน คือไม่พบความสุขที่แท้จริง เพราะจิตใจขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการนำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติตนให้เหมาะสม และมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตผิดไปจากเป้าหมายเดิมที่มุ่งถึงการหลุดพ้นจากความทุกข์การเวียนว่ายตายเกิดในมนุษยโลก และเข้าถึงนิพพานในอนาคต

แต่ในปัจจุบัน อุบาสกอุบาสิกาทำผิดต่อศีลธรรมและดำเนินคดีทางกฎหมายบ้านเมืองเพราะทำความผิดต่อศีลธรรม โดยเฉพาะศีล ๕ อันเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐาน จึงเป็นเหตุปัจจัยทำให้อุบาสกอุบาสิกาสร้างปัญหาขึ้นในสังคม เช่น ปัญหาทางโจรกรรม อาชญากรรม การผิดประเวณีการละเมิดสิทธิผู้อื่น เป็นต้น เป็นการกระทำที่ไม่ละอายและเกรงกลัวต่อบาป

อานิสงส์ของหลักทศธรรม^{๒๓} เป็นธรรมที่ช่วยคุ้มครองทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ให้อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข โลกร่มเย็น ไม่เดือดร้อนวุ่นวาย เพราะมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายไม่เบียดเบียนกัน มีเมตตากรุณาต่อกัน ต่างไว้วางใจกันและกัน ในเรื่องต่างๆ เช่นชีวิต ทรัพย์สิน และของรักของหวง เป็นคุณธรรมที่สนับสนุนหลักมนุษยธรรมให้เป็นไปด้วยดี โดยชักนำจิตใจของบุคคลให้เกิดความละอายต่อความชั่วและความเกรงกลัวต่อความประพฤติชั่วและผลของความชั่วที่จะติดตามมาทั้งยังป้องกันไม่ให้กระทำความชั่ว ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นหลักธรรมสนับสนุนให้บุคคลมีสามัญสำนึกในการละเว้นความชั่วทุจริต เป็นการเบียดเบียนตนและผู้อื่นให้เดือดร้อนภายหลัง เป็นธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย

สรุปว่า หลักทศธรรม เป็นหลักปฏิบัติที่สอนให้เราประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม ส่งผลให้เรา มีจิตใจงดงาม การคิด การกระทำใดๆจึงงดงามไปด้วย ปรากฏการณ์ที่ปรากฏออกมาจึงทำให้เราเป็นคนงาม เสมือนว่าทำให้ผู้ปฏิบัติมีสถานะความเป็นเทวดาคงอยู่ได้ทั้งโลกนี้และโลกหน้า ผู้ประพฤตินอกจิตสูงชันจนได้ไปเกิดเป็นเทวดาแล้วก็ยังต้องประพฤติธรรมเพื่อรักษาภาวะของตนไว้ไม่ให้ตกไปสู่ความหายนะ ผู้ประพฤติปฏิบัติตามหลักทศธรรม ได้ชื่อว่าเป็นคนงาม จนได้ชื่อว่าเป็นเทพบนโลกมนุษย์ เพราะหลักทศธรรมเป็นธรรมเพื่อความดีงาม เพื่อผู้ปฏิบัติเข้าถึงสุคติในโลกสวรรค์ เป็นธรรมที่ทำให้มี

^{๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๖๕.

มนุษย์เวลากระทำการ ก็คือการแสดงพฤติกรรมออกมา โดยผ่านทวารที่ ๓ คือ ทางกาย วาจา และใจ โดยมีเจตนาเป็นตัวนำ อันมีพื้นฐานมาจากกิเลสที่มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่วจึงส่งผลต่อผู้กระทำ^{๒๖} ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในนิพเพธิกสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ”^{๒๗}

โดยปกติ พฤติกรรมทั้งหลายทั้งปวงของคนเรา เกิดขึ้นจากจิต (เจตนา) เป็นหลัก หากจิตเป็นอกุศลแล้ว ไม่ว่าจะพูดหรือทำอะไรก็ตาม ก็จะมีผลรับเป็นความทุกข์ตามมาตลอดเวลา เช่นเดียวกับล้อเกวียนหมุนไปตามรอยเท้าโคนันเอง^{๒๘} ดังนั้น เจตนา มีบทบาทสำคัญในการกำหนดให้พฤติกรรมมนุษย์เป็นไปในทิศทางต่าง ๆ เมื่อมีเจตนาเป็นไปอย่างไรย่อมมีผลคือวิบากเป็นไปตามเจตนา นั้น บทบาทของกรรมหรือพฤติกรรมว่ามีผลต่อทิศทางของชีวิตไม่ว่าจะดีหรือชั่ว พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บุรุษทำกรรมเหล่าใดไว้ เขาย่อมเห็นกรรมเหล่านั้นในตน ผู้กระทำความดี ย่อมได้รับผลดี ผู้กระทำความชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว บุคคลหวานพีชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น” จะเห็นได้ว่า เจตนาเป็นสาเหตุแห่งกรรมหรือพฤติกรรมต่าง ๆ และกรรมก็เป็นสาเหตุแห่งวิบากต่อไปไม่รู้จักสิ้นสุด สิ่งที่เราสั่งสมไว้แล้ว ย่อมมีผลตามมาเสมอไป พระพุทธเจ้าได้ยืนยันหลักการนี้ไว้ว่า “กรรมทุกอย่างที่นครนสั่งสมไว้แล้ว ย่อมมีผลเสมอไป” กรรมในลักษณะดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต ภายใต้กฎแห่งเหตุและผล หรือกฎแห่งกฎจัสตูปบาท ซึ่งมีอิทธิพลและบทบาทโดยตรงต่อการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์

ดังตัวอย่างของ พระนางมุสดี พระธิดาแห่งกษัตริย์กรุงมัททราช ในอดีตชาติ มุสดีเทพธิดา นั้น เป็นพระราชธิดาของพระเจ้ากิกิราช มีพระนามว่า “สุธัมมา” และพระนางเคยถวายผงจันทร์แดง (เครื่องประพินผิวชั้นสูง) แต่พระวิปัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งพระนางทรงนำไปโปรยบรรณคันธกุฎี พระนางตั้งปณิธานกัลยาณจิตอธิษฐานขอให้ได้เกิดเป็นพระมารดาของพระพุทธเจ้าพระองค์ใด พระองค์หนึ่งในอนาคต เมื่อสิ้นพระชนม์พระนางได้ไปบังเกิดเป็นพระมเหสีของท้าวสักกเทวราชใน

^{๒๕} อก.อฏฐก.อ. ๓/๓๖/๒๕๖-๒๕๗.

^{๒๖} พระมหาธานินทร์ อาทิตวโร, “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องการปรับพฤติกรรมตามหลักแบบดูรากับการประยุกต์เรื่องกรรมเพื่อปรับพฤติกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๗๑, ๑๐๕.

^{๒๗} อก.นกก. (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๗.

^{๒๘} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๑/๑๑.

แดนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อถึงคราวจะสิ้นบุญจากสวรรค์พระนางได้ทูลขอพร ๑๐ ประการจากท้าว
สักกเทวราชผู้เป็นพระสวามีก่อนที่จะไปบังเกิดในโลกมนุษย์ พรที่พระนางมุสดีเทพิตาทูลขอ มีดังนี้

๑. ขอให้พระนางเกิดในกรุงมัททราช แคว้นสีพี
๒. ขอให้พระนางมีดวงเนตรคมงามขำและดำขลับดังตาลูกเนื้อทราย
๓. ขอให้พระนางมีคิ้วคมขำดังสร้อยคอนกยูง
๔. ขอให้พระนางได้นาม "มุสดี" ดังเดิมเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความหลัง
๕. ขอให้พระนางมีพระโอรสเกียรติยศขจรไกลทั่วไปในชมพูทวีป
๖. ยามทรงครรภ์ขอให้พระนางมีพระครรภ์งามไม่พองนูนดังสตรีสามัญชนทั่วไป
๗. ขอให้พระนางมีพระธิดาทั้งคู่แปลงปลั่งงดงามดั่งบัวหลวงตูมไม่หย่อนยานคล้อยลง
๘. ขอให้เส้นพระเกศาของพระนางดำขลับตลอดชาติ

๙. ขอให้ผิวพรรณของพระนางละเอียดบริสุทธิ์ปราศจากราคะ ดุจทองคำธรรมชาติ

๑๐. ขอให้พระนางได้มีอำนาจปลดปล่อยนักโทษที่ต้องอาญาประหารเพราะความประมาท

การทำบุญจักให้สำเร็จสมประสงค์นั้น ตั้งกัลยาณจิตอธิษฐาน เป้าหมายชีวิตที่ตนปรารถนา
ไว้ และความปรารถนาที่จะสำเร็จสมดังตั้งใจ ผู้นั้นต้องมีศัลยกรรมมีศัลหำเป็นต้น กล่าวคือ ต้อง
กระทำความดี ต้องรักษาความดีนั้นไว้ หมั่นเพิ่มพูนความดีให้มากยิ่งขึ้น

อานิสงส์ของบุญกิริยาวัตถุ ๑๐^{๒๙}

๑. ทานมัย การให้สิ่งที่เป็นประโยชน์สุขแก่ผู้รับ ย่อมต้องได้รับอานิสงส์ ดังนี้

- ๑) เป็นที่มาของทรัพย์สมบัติทั้งหลาย
- ๒) เป็นที่ตั้งของโภคทรัพย์ทั้งปวง
- ๓) ผู้ให้ย่อมได้รับความสุข
- ๔) ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของคนหมู่มาก
- ๕) ผู้ให้ย่อมผูกไมตรีผู้อื่นไว้ได้
- ๖) ทำให้เป็นผู้มีเสน่ห์น่าคบถือ
- ๗) ทำให้เป็นที่น่าคบหาของคนดี
- ๘) ทำให้เข้ากับสังคมอื่นได้คล่องแคล่ว
- ๙) มีบุคลิกองอาจ สง่าผ่าเผย

^{๒๙} หนังสือ " อานิสงส์ การทำบุญ บทสวดมนต์เสริมมงคลชีวิต "

๑๐) ทำให้มีชื่อเสียงเกียรติคุณดี

๑๑) ตายแล้วเกิดในสุคติภูมิ

๒. สิลมัย บุญที่สำเร็จได้ด้วยการรักษาศีล ย่อมต้องได้รับอานิสงส์ ดังนี้

๑) ทำให้มีความสุขกาย สุขใจ

๒) ทำให้เกิดโรคทรัพย์ได้

๓) ทำให้สามารถใช้สอยทรัพย์นั้นได้เต็มอ้อม โดยไม่หวาดระแวง

๔) ทำให้ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครมาทวงทรัพย์คืน

๕) ทำให้เกียรติคุณฟุ้งซ่านไป ทำให้ผู้อื่นเกิดความเชื่อถือ

๖) ทำให้ชีวิตนั้นแจ่มใสปลอดโปร่งท่ามกลางชุมชน

๗) ทำให้ไม่เป็นคนหลงลืมสติ

๘) ตายแล้วไปเกิดในสุคติภูมิ

๓. ภาวนามัย บุญที่สำเร็จได้ด้วยการเจริญสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา ย่อมต้องได้รับอานิสงส์ ดังนี้

๑) มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม

๒) มีผิวพรรณผ่องใส

๓) มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง

๔) มีความจำดี และกำลังปัญญาว่องไว

๕) เป็นคนใจคอเยือกเย็น

๖) เป็นที่ชื่นชอบของผู้พบเห็น

๗) มีบุคลิกอันน่าศรัทธา

๘) เกิดในตระกูลดี

๙) มีบุคลิกสง่างาม

๑๐) มีมิตรสหายมาก

๑๑) เป็นที่เคารพยำเกรงของคนทั่วไป

๑๒) เป็นที่ชื่นชอบของบัณฑิต

๑๓) สมบูรณ์ด้วยปัจจัย ๔

๑๔) ปราศจากอกุศลทั้งปวง

๑๕) ปลอดภัยจากศาสตราวุธ

๑๖) มีอายุยืน

๑๗) ตายแล้วเกิดในสุคติภูมิ

๔. อปายณะ บุญที่สำเร็จได้ด้วยการอ่อนน้อมถ่อมตน ต่อผู้ที่ควรเคารพนบ (คุณวุฒิ วัชวุฒิ ขาติวุฒิ) ย่อมต้องได้รับอานิสงส์ ดังนี้

๑) เกิดในตระกูลสูง

๒) มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง

๓) มีมิตรสหายดี

๔) ได้รับคำชมเชยอยู่เสมอ

๕) มีความสมบูรณ์ในทรัพย์

๖) ได้พบเห็นแต่สิ่งที่ตนปรารถนา

๕. เวยยาวัจจะ บุญที่สำเร็จได้ด้วยการช่วยเหลือกิจการงานที่ชอบ ย่อมต้องได้รับอานิสงส์ ดังนี้

๑) มีความเป็นอยู่ดี สุขกายสุขใจ

๒) มีมิตรสหายมาก

๓) มีไหวพริบความจำดี

๔) มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูง

๖. ปัตติทานะ บุญที่สำเร็จได้ด้วยการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้อื่น ย่อมต้องได้รับอานิสงส์ ดังนี้

๑) ไม่มีความอดอยาก ยากจน

๒) ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน

๓) มีบริวารดี

๔) เป็นที่รักของผู้พบเห็น

๕) มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม

๖) มีอายุยืน

๗. ปัตตานุโมทนา บุญที่สำเร็จได้ด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ ย่อมต้องได้รับอานิสงส์ ดังนี้

- ๑) มีสุขภาพสมบูรณ์
- ๒) มีฐานะดี
- ๓) มากไปด้วยลาภสักการะ
- ๔) พบเห็นแต่สิ่งที่ทำให้เกิดความสบายใจ

๘. ัมมสวณะ บุญที่สำเร็จได้ด้วยการฟังธรรม ย่อมต้องได้รับอานิสงส์ ดังนี้

- ๑) เกิดในตระกูลสูง
- ๒) มีสติปัญญาดี
- ๓) มีมิตรสหายดี
- ๔) มีความเชื่อมั่นในตนเอง

๙. ัมมเทสนา บุญที่สำเร็จได้ด้วยการแสดงธรรม ย่อมต้องได้รับอานิสงส์ ดังนี้

- ๑) ไม่มีกลิ่นปาก
- ๒) มีฟันขาวเรียบ
- ๓) บุตรบริวารมีความเชื่อฟัง
- ๔) มีบุคลิกสง่างาม
- ๕) มีความจำดี
- ๖) เป็นที่ไว้วางใจแก่ผู้พบเห็น

๑๐. ทิฏฐชุกกรรม บุญที่สำเร็จได้ด้วยการทำความเห็นให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ย่อมต้องได้รับอานิสงส์ ดังนี้

- ๑) มีปัญญาดี
- ๒) ไม่อดอยาก
- ๓) ไม่ยากจน
- ๔) มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง
- ๕) มีบุคลิกสง่างาม
- ๖) พบเห็นแต่สิ่งที่ทำให้เกิดความสบายใจ
- ๗) มีฐานะความเป็นอยู่ดี
- ๘) มีบริวารมาก
- ๙) มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีชีวิตเนืองด้วยผู้อื่น

อาณิสส ๑๐ ข้อดังกล่าว จะสรุปได้ว่า บุญที่สำเร็จได้ด้วยการเจริญสมณภาวนา และ วิปัสสนาภาวนา ได้บุญ เพราะจิต ได้ ข่ม ลด ละ เลิก ตัด กิเลส เป็น ชั้นๆ จนถึงที่สุดแห่งทุกข์ คือ พระนิพพาน

บุญกิริยาวัตถุ นี่เป็นหลักปฏิบัติที่มีความสัมพันธ์กับความงาม เพราะเป็นเหตุที่ทำให้มนุษย์ เป็นผู้ที่มีความงามทางกาย วาจา และใจ ไปพร้อมๆ กันพุทธศาสนิกชนทั้งหลายจึงมีศรัทธามั่นคงใน พระรัตนตรัยมีการแสวงบุญ ด้วยการสร้างกุศลกรรมเพราะเชื่อว่าผลกรรมทั้งกรรมดีและกรรมชั่วที่ มนุษย์เราได้รับอยู่ในปัจจุบันนั้นส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะมาจากเหตุที่มนุษย์เราได้กระทำไว้ในอดีตนั่นเอง ประโยชน์ในเบื้องต้นหรือภพหน้าที่มนุษย์ปรารถนาก็คือ สุคติโลกสวรรค์เพราะเป็นดินแดนที่คน ส่วนมากต้องการไปเกิด สวรรค์ คือ เมืองฟ้า เป็นดินแดนที่บริบูรณ์ไปด้วยความสุขล้วน หมู่สัตว์ที่จะ ได้เกิดในสวรรค์จึงจำเป็นต้องมีหลักการปฏิบัติที่เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุเพราะบุญกิริยาวัตถุ เป็นเครื่อง ยึดเหนี่ยวจิตใจในการสร้างความคิด เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์บังเกิดความงามขึ้นทั้งทางกายและทาง ใจ ส่งผลให้เป็นผู้มีบุคลิก ลักษณะที่งาม ดังเช่นพระนางผุสดี

๓.๑.๕ กุศลกรรมบถ ๑๐ กับความงาม

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าใช้หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ในการแก้ปัญหาด้วยการ นำมาสอนให้มนุษย์ได้สมาทานประพฤติปฏิบัติตาม เป็นเหตุให้มนุษย์พัฒนาตนจากเป็นผู้ทุศีล เป็นคน มีศีล หมั่นประกอบคุณงามความดีทั้งแก่ตนและผู้อื่นเป็นเหตุให้ได้รับประโยชน์ความสงบสุขทั้งในโลก นี้และโลกหน้า ในการนำหลักกุศลกรรมบถไปสั่งสอนนั้น พระพุทธเจ้ามิได้นำไปสอนครบทั้งสิบข้อใน ทุกที่ บางแห่งก็ใช้เพียงไม่กี่ข้อเพื่อให้ตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ๆ แต่เมื่อโดยหลักแล้วก็ทรงใช้ หลักของกุศลกรรมบถนั่นเอง ซึ่งมนุษย์ที่ประพฤติปฏิบัติตนให้ตั้งอยู่ในหลักกุศลกรรมบถได้แล้ว มิใช่ จะได้รับประโยชน์แต่โลกนี้เท่านั้น ยังเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามได้รับถึงประโยชน์ในโลก หน้าด้วย คือ เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ตามที่ปรากฏในพุทธพจน์ที่ว่า

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ความประพฤติเรียบร้อยคือความประพฤติธรรมทางกายมี ๓ ประการ คือ (๑) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ (๒) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ (๓) เป็นผู้ละ เว้นขาดจากการประพฤติดินในกาม ความประพฤติธรรมทางวาจา ๔ ประการ คือ (๑) เป็นผู้ละเว้น ขาดจากการพูดเท็จ (๒) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด (๓) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคา หยาบ (๔) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ ความประพฤติทางใจ ๓ ประการ คือ (๑) เป็นผู้ไม่ พง์เลื่องอยากได้ของเขา (๒) เป็นผู้ไม่มีจิตพยาบาท (๓) เป็นสมาธิปฏิภาณ พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย

สัตว์ทั้งหลายบางพวกในโลกนี้ เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะเหตุประพฤติเรียบร้อย คือ ประพฤติธรรม (กุศลกรรมบถ) อย่างนี้แล^{๓๐}

เนื้อความจากพุทธพจน์ที่ปรากฏนั้นแสดงให้เห็นว่า สัตว์ทั้งหลายบางพวก คือมนุษย์บางพวกในโลกนี้ ถ้าหากพัฒนาตนด้วยการประพฤติตนให้อยู่ในหลักกุศลกรรมบถแล้ว เมื่อตายไปจากโลกนี้ ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ได้นั่นเอง

พระพุทธศาสนานี้ได้วางแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงซึ่งความดีโดยมุ่งเน้นที่กาย วาจา และใจ เป็นหลักในการสร้างจิตให้เป็นกุศล เพื่อที่จะได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์เป็นเทวดา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธวิธีที่เรียกว่า กุศลกรรมบถ หมายถึง ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี ทางแห่งกรรมที่เป็นกุศล กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความสุขความเจริญหรือสุคติ เป็นธรรมส่วนสุจริต ๑๐ ประการ จึงเรียกชื่อว่า กุศลกรรมบถ ๑๐ ประกอบไปด้วย

- ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากฆ่าสัตว์
- ๒) อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์
- ๓) กาเมสุมิฉฉา วาเรณิ เจตนางดเว้นจากการประพฤติดูหมิ่นในกาม
- ๔) มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ
- ๕) ปี สุณายวาจา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด
- ๖) ผรุสย วาจา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ
- ๗) สัมผัปปลาปา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ
- ๘) อนภิชชา ความไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา
- ๙) อพยาบาท ความไม่คิดร้าย
- ๑๐) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ^{๓๑}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบาย กุศลกรรมบถ ๑๐ หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความสุขความเจริญหรือสุคติ มี ๑๐ อย่าง^{๓๒} คือ

^{๓๐} ม.ม. (ไทย) ๑๒ / ๔๓๙ / ๔๓๒.

^{๓๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑ / ๓๔๗ / ๓๖๒-๓๖๓.

^{๓๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

ก. กายกรรม ๓ ได้แก่ ๑. ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ๒. ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ๓. ละการประพฤติดีกในกาม เว้นขาดจากการประพฤติดีกในกาม

ข. วชิกรรม ๔ ได้แก่ ๑. ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ ๒. ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ๓. ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ ๔. ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ

ค. มโนกรรม ๓ ได้แก่ ๑. ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ๒. ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา ๓. เห็นชอบตามคลองธรรม

นอกจากประพฤติปฏิบัติตามหลักข้างต้นแล้วนั้นมนุษย์ยังต้องรักษาตนให้ตั้งอยู่ในความดีงามตามแนวทางศีลธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนาพระพุทธศาสนา คือศาสนาของผู้รู้ ผู้ตื่นผู้เบิกบาน มีหลักธรรมคำสอนอันเป็นสัจธรรมความจริงคงทนต่อการพิสูจน์ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาชีวิต เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและใจ พระพุทธศาสนาได้แสดงให้เห็นว่า ชีวิตจะประเสริฐวิเศษได้ต้องมีการพัฒนา ในหมู่คนทั้งหลาย ผู้มีตนอันฝึกฝนแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด พระพุทธศาสนามีข้อปฏิบัติฝึกหัดกายวาจาใจของบุคคลให้เป็นไปในทางที่เรียบร้อยดีงาม เป็นที่พึงประสงค์ของคนในสังคมทุกระดับชั้น ในวิถีชีวิตของมนุษย์มีสิ่งที่พึงประสงค์ใหญ่ ๆ อยู่ ๓ ประการคือ มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ^{๓๓}

ความสำคัญของหลักกุศลกรรมบถ โดยความหมาย หลักกุศลกรรมบถนั้น คือหลักของศีลสิกขาส่วนหนึ่ง ถือว่ามีความสำคัญมากต่อการพัฒนามนุษย์ในปัจจุบัน เพราะว่า เป็นหลักช่วยให้มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วอาศัยอยู่ในสังคมนี้ได้อย่างเป็นสุข สามารถช่วยลดปัญหาของประเทศชาติได้จำนวนมาก ตลอดจนเป็นเหตุให้โลกนี้ได้รับความสงบสุข เพราะว่า ในหลักของกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนั้น ครอบคลุมการพัฒนามนุษย์ให้ดีทั้ง ๓ ทวาร คือ กาย วาจา และใจ เมื่อมนุษย์ได้พัฒนา ทั้งกาย วาจา และใจ^{๓๔} ไปในทางที่เป็นกุศลคือดีได้แล้ว ย่อมเป็นอุปการะต่อการใช้ชีวิตในสังคม อันดับแรก ย่อมเป็นการทำให้ตนเป็นคนดี พร้อมทั้งยังปฏิบัติต่อคนรอบข้างด้วยความดี เมื่อทุกคนเป็นคนดีประพฤติปฏิบัติดีต่อกัน เป็นจำนวนมาก สังคมที่อยู่ก็เป็นสังคมของคนดี สังคมของคนดีหลาย ๆ สังคมรวมกันใหญ่ขึ้นเป็นระดับประเทศ ประเทศก็กลายเป็นประเทศที่มีประชากรเป็นคนดี เมื่อแต่ละประเทศมีแต่ประชากรที่เป็นคนดีมีศีลธรรม โลกใบนี้น่าจะเต็มไปด้วยคนดี หลักกุศล

^{๓๓} ชุ.ชุ. (ไทย) ๒๕/๑๓/๑๙.

^{๓๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๔๗/๓๖๒.

กรรมบถ ๑๐ ประการ หากว่า มนุษย์ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างถูกต้องและเคร่งครัดแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากอย่างที่กล่าวมา และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนามนุษย์ที่จะต้องให้หลักคุณธรรมบถเข้าไปในการจัดการ เพราะว่า ความเดือดร้อนหรือความทุกข์ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคมโลกนี้ ล้วนแล้วแต่มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์นั้นขาดการพัฒนาตนให้ตั้งอยู่ในหลักแห่งคุณธรรมบถ

จุดมุ่งหมายของการพัฒนามนุษย์ตามหลักคุณธรรมบถ ๑๐ ประการ แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับโลกียะ และระดับโลกุตระ ในระดับโลกียะนั้นแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือการพัฒนาเพื่อให้ได้รับผลที่เป็นความสุข ความเจริญที่เกิดในปัจจุบันชาติที่เห็นได้ด้วยตา และที่ส่งผลเป็นความสุขในสัมปรายภพ คือภพหน้าอันได้แก่การไปบังเกิดในสุคติภพตั้งแต่สวรรค์ ๖ ชั้นจนถึงพรหมโลก หรือแม้เมื่อกลับมาเกิดในโลกมนุษย์ก็ย่อมได้รับอานิสงส์อีกมากมาย อันได้แก่ ทำให้เป็นผู้มีอายุยืน รูปร่างสวยสมสัดส่วน มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเป็นต้น จุดมุ่งหมายในระดับโลกุตระ คือ การพัฒนาเพื่อให้ได้บรรลุธรรมตั้งแต่ชั้นพระโสดาบันขึ้นไปจนถึงพระอรหันต์ หรือพระนิพพานที่สามารถบรรลุได้ในภพนี้ทั้งชายและหญิง สำหรับประโยชน์ของการพัฒนามี ๓ ประการ คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสอง ในการพัฒนามนุษย์ตามหลักคุณธรรมบถ ๑๐ ประการนั้น สามารถพัฒนามนุษย์ให้ถึงจุดมุ่งหมายทั้งสองระดับได้ และบรรลุประโยชน์ทั้งสามประการได้เป็นอย่างดีดังที่มีปรากฏตามหลักฐานจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่าง ๆ อีก

อานิสงส์ของการรักษาศีลที่บุคคลรักษาบริบูรณ์ด้วยดีแล้วเมื่อตายจากโลกนี้ไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ อีกทั้งเมื่อกลับมาเกิดอีกในโลกมนุษย์ก็ย่อมได้รับอานิสงส์อีกคือ

๑) การเว้นจากการฆ่าสัตว์^{๓๕} มีอานิสงส์ ๙ ประการ คือ

- (๑) มีร่างกายสมบูรณ์
- (๒) มีรูปพรรณสัณฐานงดงาม
- (๓) มีกำลังกายดี
- (๔) มีกำลังปัญญาไว
- (๕) เป็นคนองอาจ
- (๖) ไม่ทาสายตนหรือถูกผู้อื่นทาสาย
- (๗) ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน

^{๓๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๒/๓๙๒, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๒/๔๗๘.

(๘) มีบิรवारมาก

(๙) มีอายุน้อย^{๓๖}

๒) การเว้นจากการลักทรัพย์ มีอานิสงส์ ๖ ประการ คือ

(๑) มีทรัพย์สมบัติบริบูรณ์

(๒) ชีวิตไม่ฝืดเคือง

(๓) ไม่มีความอดอยาก

(๔) มีความเจริญก้าวหน้าในการค้าขาย

(๕) ย่อมได้สิ่งที่ตนปรารถนา

(๖) ไม่มีความพินาศด้วยความพิบัติใดๆ ไม่ถูกอุทกภัย วาตภัย เป็นต้น

๓) การเว้นจากการประพฤติดีในกาม มีอานิสงส์ ๑๑ ประการ คือ

(๑) มีคนรักนิยมนับถือมาก

(๒) ไม่มีคนคอยปองร้าย

(๓) มีทรัพย์สมบัติบริบูรณ์

(๔) ไม่มีความอดอยากยากจน

(๕) ไม่ต้องเกิดเป็นหญิง

(๖) ไม่เกิดเป็นกระเทย

(๗) เกิดเป็นบุรุษในตระกูลสูง

(๘) ได้รับเกียรติอยู่เสมอ

(๙) มีร่างกายสมบูรณ์

(๑๐) ไม่มากไปด้วยความวิตกกังวล

(๑๑) ไม่ต้องพลัดพรากจากผู้ที่ตนรัก

๔) การเว้นจากการพูดเท็จ มีอานิสงส์ ๘ ประการ คือ

(๑) เป็นคนพูดเสียงไพเราะชัดเจน

(๒) มีฟันเรียบร้อยดี

(๓) มีกลิ่นปากหอม

(๔) ไม่มีกลิ่นตัวเหม็น

^{๓๖} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๑๐๔/๖๒, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๐๔/๗๕.

(๕) มีดวงตาสมส่วน

(๖) มีปกติพูดจาด้วยความจริงใจ

(๗) มีกิริยาท่าทางสง่าผ่าเผย

(๘) มีจิตใจมั่นคง

๕) การเว้นจากการพูดส่อเสียด มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ

(๑) เป็นคนไม่ติเตียนตนเอง

(๒) มีปกติรับฟังคำพูดจริง

(๓) บัณฑิตย่อมยกย่องสรรเสริญเสมอ

(๔) มีความสามัคคีกับมิตรเสมอ

๖) การเว้นจากการพูดคหาหยาบ มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ

(๑) เป็นคนสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์

(๒) มักจะได้ยินเสียงเป็นที่น่าพอใจ

(๓) มีกายวาจาเรียบร้อย

(๔) เวลาตายมีสติสมบูรณ์

๗) การเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ

(๑) เป็นคนมักพูดเป็นธรรม

(๒) ไม่วิกลจริต

(๓) มีอานาจวาสนาดี

(๔) มีความพอใจคำพูดของตนเสมอ

๘) การเว้นจากการโลภอยากได้ของเขา มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ

(๑) สมบูรณ์ด้วยทรัพย์และคุณความดี

(๒) เกิดในตระกูลสูง

(๓) ได้รับความสรรเสริญอยู่เสมอ

(๔) มีลาภสักการะสมบูรณ์

๙) การเว้นจากการไม่พยาบาลปองร้าย มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ

(๑) เป็นคนมีรูปร่าง

(๒) ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน

(๓) มีอายุยืน

(๔) ตายตามอายุขัย

๑๐) การเห็นชอบตามทานองคลองธรรม มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ

(๑) เป็นคนอยู่ใกล้ชิดพระธรรมเสมอ

(๒) มีปัญญาดี

(๓) เกิดในตระกูลมีความรู้

(๔) เป็นผู้มีความทะนุถนอมคนที่มีฐานะดี^{๓๗}

ดังนั้น กุศลกรรมบถ ๑๐ จึงเป็นหลักปฏิบัติที่นำไปสู่ทางที่ดี ทางที่เป็นกุศล ทางไปสู่สุคติโลกสวรรค์ ที่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นความงามทั้งด้าน กาย วาจา และใจ ซึ่งกุศลกรรมบถนี้ยังเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจให้สิ้นได้ แล้วเกิดมีสัมมาทิฐิในเบื้องต้น เพราะการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมจะต้องเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับบุคคลหลายฝ่าย ดังนั้นจะต้องมีหลักของการประพฤติปฏิบัติที่สังคมยอมรับเพื่อความดีงามของตนเองและประโยชน์สุขของสังคมโดยรวม เพื่อเป็นหลักความประพฤติที่ดีงามของมนุษย์ การทำความดีทางร่างกายเรียกว่า กายสุจริต และทางวาจา เรียกว่า จีสุจริต การประพฤติปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ จึงเป็นการเสริมสร้างความงามให้กับตนคือ งามกายและงามใจ มีชีวิตที่ดีงาม มีความสุขตามวิสัยของผู้ที่มีความประพฤติที่ดีงาม จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้มีจิตใจงาม และรู้จักปลูกฝังกุศลธรรมให้เกิดขึ้นในใจ

อานิสงส์ของการประพฤติดี ปฏิบัติชอบด้วย กาย วาจา และใจ สรุปได้ดังนี้

๑. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในธรรมวินัยนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก

๒. กิตติศัพท์อันงาม (ชื่อเสียง) ของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลย่อมจรไป

๓. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นชาติตยบริษัทก็ตาม พราหมณ์

บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแก้แล้วกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไป

๔. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติ

สรุปในทรรคนะของพระพุทธศาสนา ทำให้ได้ข้อสรุปจากการศึกษาหลักธรรมที่ควรยึดเป็นข้อปฏิบัติในการสร้างกุศลกรรม ทำความดี เพื่อให้เกิดความงามขึ้นในตน และเป็นทางนำไปสู่ความสุข ความเจริญให้กับตนเองและสังคม คือ การให้ทาน ยึดหลักขันติ และโสรจจะ หลักเทวธรรม

^{๓๗} ที. ม. (บาลี) ๑๐/๓๐๕/๓๕๔, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๐๕/๒๓๘, ขุ.ขุ.อ. (ไทย) ๓๘/๑/๔๐.

นอกจากนั้นยังประกอบไปด้วยหลัก บุญกิริยาวัตถุ และกุศลกรรมบถ ๑๐ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของตนในสังคม เพื่อให้เกิดเป็นบุญกุศล และการเป็นผู้มีศีล โดยยึดหลักความประพฤติชอบทางกายและวาจา ซึ่งคุณของศีล จะทำให้ดำรงอยู่ในสวรรค์ เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้ว และขณะดำรงตนเป็นมนุษย์จะส่งผลให้เกิดความงามทั้งกาย วาจา และใจ เป็นความงามที่เกิดขึ้นทั้ง งามภายนอก งามภายใน และงามด้วยศีล งามด้วยธรรม ส่งผลให้เป็นผู้มีบุคลิกลักษณะโดดเด่น น่ามอง อย่างนี้เป็นต้น

๓.๒. ความงามในฐานะเป็นแรงจูงใจในการสร้างกุศลกรรม

ความงามมีบทบาทสำคัญในงานเผยแผ่พระศาสนา ด้วยบุคลิกลักษณะที่สงบ สง่า มีผิวพรรณวรรณะสะอาด หน้าตาอิมด้วยความสุข มีความเป็นผู้ดี ก่อให้เกิดความศรัทธาต่อผู้พบแรกเห็น ใคร่อยากทำความรู้จัก และทำให้งานพระศาสนาเผยแผ่ไปได้กว้างไกล จากการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก มีกล่าวถึงความงามไว้ด้วยกันหลายพระสูตร ยกตัวอย่างเช่น พระอัสสชิ เทียบบิณฑบาตอยู่ ท่านอุปติสสะซึ่งเป็นปริพาชกพบเห็นท่านเข้าก็เกิดศรัทธาเลื่อมใส อยากเข้าไปสนทนาด้วย^{๓๘}

ลักษณะความงามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ความงามภายนอกและความงามภายใน หากจะกล่าวถึงแนวคิดลักษณะความงามภายนอก ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ผู้วิจัยจะกล่าวถึงบุคลิกลักษณะที่โดดเด่น เรียกว่าเป็นลักษณะมหาบุรุษ ๓๒ ประการของพระพุทธเจ้า^{๓๙} ลักษณะมหาบุรุษ และอนุพยัญชนะ ๘๐ เกิดจากการบำเพ็ญบารมี ๓๐ ประการ จึงเป็นลักษณะความงามภายนอกทางร่างกายที่สมบูรณ์แบบที่สุดตามที่ปรากฏในบันทึก

ทัศนะของพระพุทธศาสนาที่มีต่อความงามภายใน มองว่าเป็นความงามที่เป็นไปตามธรรม เป็นความงามที่มีลักษณะจากการประพฤติกรรมให้อยู่ในทางศีลทางธรรม ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นความงามที่ยั่งยืนเป็นความงามที่ทุกคนสามารถสร้างได้ ทำให้มีได้แก่ตน ทำให้เกิดความสงบ ความสุข ไม่มีการเบียดเบียนทั้งต่อตนเอง และสังคม

๓.๒.๑ ความงามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนาถือว่า ความงามเป็นธรรมชาติ จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจิตใจของผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องว่าจะมีกิเลสในสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด ถ้ามีมาก จิตใจก็จะปรุงแต่งให้เห็นว่าสิ่งนั้น

^{๓๘} ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๑/๒/๑๒๕.

^{๓๙} ดูรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๓-๓๕/๑๕-๒๐.

มีความสวยงามมาก ก่อให้เกิดการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ปรุ้งแต่งว่าสวยงาม เมื่อยึดมั่นมาก ก็ย่อมก่อให้เกิดทุกข์มาก กล่าวคือ เมื่อเรายึดมั่นในสิ่งใด เราย่อมอยากให้สิ่งนั้นคงอยู่ในสภาพเดิม ไม่อยากให้เปลี่ยนแปลงไป หรือไม่อยากพลัดพรากจากสิ่งนั้น เมื่อสิ่งนั้นเปลี่ยนแปลงไปไม่สามารถคงอยู่ได้ เราย่อมเกิดความทุกข์ สำหรับคนที่มีกิเลสน้อย จิตใจก็ไม่ยึดติด ไม่เป็นทุกข์ รู้สึกเป็นอิสระ แม้ร่างกายและวัตถุภายนอกจะสวยงามเพียงใด ก็ต้องเป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

“ราชรถอันวิจิตรงดงาม ยังชำรุดได้ แม้แต่ร่างกายนี้ ก็ยังเข้าถึงชราได้”^{๔๐} “เมื่อก่อนผมของเราดกงาม มีปลายผมรวบไว้ด้วยหวีและปิ่นปักผม เหมือนป่าไม้ทึบที่ปลูกไว้เป็นระเบียบ งามสะพรั่ง เดียวนี้ ผมนั้นบางลงๆ หัวศีรษะเพราะชรา พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสแต่ความจริงเป็นคำจริงแท้ ไม่แปรเป็นอย่างอื่น”^{๔๑}

การทำกุศลกรรมส่งผลให้เป็นผู้ที่งาม และได้ อายุ วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณ ดังพระผู้มีพระภาคได้ตรัสคำอนุโมทนา ดังนี้

ทนายไถถวายข้าวยาคุโดยเคารพตามกาลแก่ปฏิคาหก
ผู้สำรวมแล้ว ผู้บริโภคนิโภชนะอันผู้อื่นถวาย ทายกนั้นชื่อว่า
ตามเพิ่มให้ซึ่งสถานะ ๑๐ อย่างแก่ปฏิคาหกนั้น
คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณ
ย่อมเกิดแก่ปฏิคาหกนั้น
แต่นั้นข้าวยาคุย่อมกำจัดความหิว ความระหาย
ทำลมให้เดินคล่อง ล้างลำไส้ และย่อยอาหาร ข้าวยาคุนั้น
พระสุคตตรัสสรรเสริญว่าเป็นเภสัช
เพราะเหตุนี้แล มนุษย์ชนที่ต้องการสุขเป็นนิจ
ปรารถนาสุขที่เลิศ หรืออยากได้ความงามอันเพริศพรังใน
มนุษย์ จึงควรแท้เพื่อถวายข้าวยาคุ.^{๔๒}

อายุ - มีอายุยืนนาน เพื่อประกอบการละความชั่ว ทำบุญกุศล พัฒนาจิตตนเองให้บริสุทธิ์ สะอาด นำไปสู่มรรคผลนิพพานในที่สุด ช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่จะสามารถกระทำได้

^{๔๐} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕๑/๗๙.

^{๔๑} ชุ.เถรี. (ไทยอง.สตตก. (ไทย)) ๒๖/๒๕๖/๕๙๗.

^{๔๒} วิมพา. (ไทย) ๕/๗๖/๖๑.

วรรณะ - ผิวพรรณ ร่างกายงดงามสดชื่น ผุดผ่อง หน้าตาอิ่มเอ้มแจ่มใส เบิกบาน มองโลกในแง่ดี ชีวิตมีความสุขงามอยู่ในตัวเอง

สุขะ - มีความสุข สงบ สว่าง ชุ่มเย็นทั้งกายและใจตลอดเวลา

พละ - มีกำลังกาย กำลังใจดี มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เปี่ยมด้วยพลังสติปัญญา พลังสมอง พลังความคิดสร้างสรรค์ พลังจิต พลังบุญ พลังเมตตา

ลักษณะความงามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ความงามภายนอก และความงามภายใน

๑) ความงามภายนอก

ความงามภายนอก คือความงามที่เป็นรูปธรรม บุคคลสามารถรับรู้ได้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง ๕ โดยเฉพาะสัมผัสทางตา ซึ่งเป็นสัมผัสแรกที่จะทำให้ได้พบเห็นกับความงามภายนอกนั้น หากจะกล่าวถึงแนวคิดลักษณะความงามภายนอก ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก บุคลิกลักษณะที่โดดเด่น จึงเป็นลักษณะความงามภายนอกทางร่างกายที่สมบูรณ์แบบที่สุด และความงามมีบทบาทสำคัญในงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา บุคลิกลักษณะที่สงบ สง่า มีผิวพรรณวรรณะสะอาด หน้าตาอิ่มด้วยความสุข มีความเป็นผู้ดี ก่อให้เกิดความศรัทธาต่อผู้พบแรกเห็น ใคร่อยากรู้ทำความรู้จัก และทำให้งานพระศาสนาเผยแผ่ไปได้กว้างไกล จากการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก มีกล่าวถึงความงามไว้ด้วยกันหลายพระสูตร ยกตัวอย่างเช่นพระอัสสชิ เทียบวิธินิพพานอยู่ ท่านอุบาสกซึ่งเป็นปริพาชกพบเห็นท่านเข้าก็เกิดศรัทธาเลื่อมใส อยากเข้าไปสนทนาด้วย^{๔๓} ความงามภายนอกทางร่างกายที่สมบูรณ์แบบที่สุด เรียกว่าเป็นลักษณะมหาบุรุษ ๓๒ ประการ^{๔๔} ของพระพุทธเจ้า ลักษณะมหาบุรุษ และอนุพยัญชนะ ๘๐ เกิดจากการบำเพ็ญบารมี ๓๐ ประการ^{๔๕}

^{๔๓} ดูรายละเอียดใน พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๑/๒/๑๒๕.

^{๔๔} ลักษณะมหาบุรุษ ๓๒ ประการ ประกอบด้วย ๑. พระมหาบุรุษไม่เป็นเหมือนคนอื่น ๒. พื้นพระบาททั้ง ๒ มีจักรปรากฏ ๓. มีพระวรกายตั้งตรงดุจพระกายพรหม ๔. มีเส้นพระบาทยืนยาว ๕. มีพระมังสะในที่ ๗ แห่งเต็มบริบูรณ์ ๖. มีพระองคุลียาว ๗. มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม ๘. ฝ่าพระหัตถ์ และฝ่าพระบาทมีลายดุจรูปดาขาย ๙. มีข้อพระบาทสูงดุจสังข์คว่ำ ๑๐. มีพระโลหชาติปลายงอนขึ้นเวียนเป็นทักษิณาวฏ ๑๑. มีพระขงฆ์เรียวดุจแข้งเนื้อทราย ๑๒. มีพระฉวีละเอียดยลไม่ติดพระวรกาย ๑๓. มีพระฉวีเปล่งปลั่งดุจทอง ๑๔. มีพระคฺยเร้นอยู่ในผีก ๑๕. เมื่อประทับยืน พระหัตถ์จับถึงพระขาน ๑๖. มีพระวรกายเป็นปริมนทลดุจปริมนทลของต้นไทร ๑๗. มีพระวรกายทุกส่วนบริบูรณ์ดุจลำตัวท่อนหน้าของราชสีห์ ๑๘. มีลำพระศอกกลมงามเท่ากันตลอด ๑๙. มีเส้นประสาทรับรสพระกระยาหารได้ดี ๒๐. มีพระเนตรดำสนิท ๒๑. มีพระเศียรงามบริบูรณ์ดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์ ๒๒. พระโลมาขุมละเส้น ๒๓. มีพระอุณาโลมระหว่างพระโขนงสีขาวอ่อนเหมือนปุยนุ่น ๒๔. มีพระทนต์ ๔๐ ซี่ ๒๕. มีพระทนต์

๒) องค์ประกอบของการเกิดความงามภายนอก

การที่จะก่อเกิดความงามภายนอกได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น การได้รับประทานอาหารที่ดี การออกกำลังกายและการพักผ่อนที่พอเพียงแก่ร่างกาย นอกจากนี้การได้รับการฝึกอบรมเรื่องกิจกรรมร่ายกายอย่างถูกวิธีก็จะช่วยเสริมให้เกิดความงามภายนอกให้ดูเด่นเป็นสง่า และองค์ประกอบที่จะช่วยเสริมให้เกิดการความงามภายนอกได้นั้นควรประกอบด้วย ดังต่อไปนี้

๑. งามกาย^{๔๖} ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ที่ผลิตจากในประเทศและต่างประเทศเครื่องประทินผิวตั้งแต่ผิวหน้าไปถึงผิวตัว ของใช้สำหรับเส้นผมไปถึงฝ่าเท้า รวมถึงคอร์สลดสัดส่วนตั้งแต่ต้นแขนไปถึงต้นขา

๒. งามประดับ ตั้งแต่เสื้อผ้าที่สามารถมองเห็นได้จากภายนอกไปถึงชุดชั้นในที่ในอดีตเคยเป็นสิ่งที่ควรปกปิดให้มิดชิดแต่ในปัจจุบันกลับมีความนิยมว่าชุดชั้นในต้องสามารถใส่โชว์ให้เห็นภายนอกได้ด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเป็นการเผยแพร่ พรางกายในฐานะที่เป็นวัตถุกระตุ้นเร้าทางเพศของผู้ชาย

๓. งามศึกษา ได้แก่ คอร์สการเรียน การอบรม ทั้งด้านวิชาการและการเรือนแม้ผู้หญิงสมัยปัจจุบันจะไม่มีหวังให้เรียนรู้วิชางานฝีมือ และการทำอาหารแล้ว แต่เธอก็กลับมีทางเลือกมากมายที่จะหาความรู้ความชำนาญในเรื่องเหล่านี้ มีทั้งโรงเรียนสอนทำอาหาร รายการสาธิตการทำอาหารทางโทรทัศน์ โรงเรียนสอนดนตรีและเต้นรำ เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมทางร่างกายและทุนทรัพย์ของแต่ละคนที่จะเอื้ออำนวย ให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้มากน้อยต่างกันเพียงใดในขณะเดียวกัน ผู้หญิงก็สามารถใช้ร่างกายของเธอเป็นเครื่องมือในการสร้างความงามให้กับตัวเองได้ โดยเธอได้ผลตอบแทนในรูปของรายได้ อาชีพ โอกาสก้าวหน้าทางสังคมและเป็นการย้ายสังกัดชั้นชั้นให้กับตนเอง ในขณะที่ผู้ผลิต เจ้าของทุนก็ใช้มายาคติความงามของผู้หญิงในการสร้างรายได้ให้กับตนเองอีกทอดหนึ่ง โดย

เรียบสนิพไม่ห่างกัน ๒๖. มีพระชีวหาอ่อนและยาว ๒๗. มีพระหनुจคางราชสีห์ ๒๘. มีดวงพระเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโคเพ็งตลอด ๒๙. มีพระปฤษฎางค์ราบเรียบเต็มเสมอกัน ๓๐. มีพระสุรเสียงดุจเสียงพรหม ๓๑. มีพระทนต์เรียบเสมอกัน ๓๒. มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม, ดุรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๑-๒๔๐/๑๖๓-๑๙๖.

^{๔๕} ดุรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๓-๓๕/๑๕-๒๐.

^{๔๖} กขกรณ์ เสรีฉันทฤกษ์. “วาทกรรมความงามของผู้หญิงในสังคมไทย : มุมมองพหุมิติ” วิทยานิพนธ์

หลักสูตร

หน้า ๒๖-๒๗.

การตอกย้ำมาตรฐานความงามว่าผู้หญิงต้องผอม ผู้หญิงต้องสวย ผู้หญิงต้องไม่แก่ ผู้หญิงต้องขาว ทำให้ผู้หญิงต้องหันกลับมาซื้อสินค้าและบริการของผู้ผลิตเพื่อให้เธอมีความงามที่ได้มาตรฐานต่อไปอีก

สรุป ผู้วิจัยเห็นว่าเห็นว่า องค์ประกอบของความงามภายนอก ต้องอาศัยรูปร่างที่สวยงามได้สัดส่วน ผิวพรรณดี โดยใช้เครื่องสำอางค์มาช่วย รวมทั้งการแต่งกายที่ต้องใช้เสื้อผ้าให้เหมาะสมตามยุคตามสมัยเพื่อเสริมบุคลิกให้ดูดี และการศึกษาที่มีส่วนช่วยเสริมให้เห็นคุณค่าของความงามภายนอกได้มากขึ้น

พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธเรื่องของความงามภายนอก แต่มองว่าความงามภายนอกเป็นเพียงความงามในทางโลกหรือทางวัตถุ เป็นสิ่งที่มีอำนาจให้เกิดความต้องการขึ้นในจิตใจ ทั้งความรัก ความโลภความโกรธ และความหลง จึงเรียกความงามเหล่านี้ว่า วัตถุกำ ซึ่งวัตถุกำนี้เป็นของที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมัน แต่คนเกิดความปรารถนามัวเมา หลงใหลและยึดติดอยู่ในวัตถุเหล่านั้น มองว่าวัตถุนั้นมีความงามทั้งที่ความงามนั้นเกิดจากจิตที่คิดไปตามอำนาจของกิเลส จิตปรุงแต่งขึ้นเอง ไม้มีความเป็นจริงในตัวเองและไม่จีรังยั่งยืน ดังพระพุทธพจน์ว่า “สิ่งสวยงามทั้งหลายในโลก ไม่ใช่ความงาม ความดำริด้วยความกำหนดของคนนั้นแหละคือความงาม เมื่อกำจัดฉันทะในสิ่งเหล่านั้นเสียได้ สิ่งสวยงามเหล่านั้นก็ตั้งอยู่อย่างนั้นในโลก”^{๔๗} กล่าวคือ พระพุทธศาสนามองว่า ความงาม เกิดจากการประจวบกันระหว่างวัตถุกับกิเลส โดยมีประสาทสัมผัสทั้ง ๖ ได้แก่ ภาพ เสียง กลิ่น รส สัมผัสและความรู้สึก เป็นสื่อกลาง หากขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่ง ความงามภายนอกก็จะไม่ปรากฏ

พระพุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสำคัญต่อความงามทางภายนอก ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพระนางมาคันธียา^{๔๘} ว่าความงามไม่ได้มีผลกระทบต่อพระองค์ ทั้งความงามของร่างกายและความงามที่ได้จากเสื้อผ้า จะเห็นว่าพระองค์ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อความงามภายนอกเลย เมื่อพระพุทธเจ้าไม่ได้ชื่นชมความงามภายนอกที่บุคคลมีแล้ว พระองค์จะสรรเสริญความงามที่ได้รับจากเครื่องประดับที่ทำให้บุคคลสวยงามได้อย่างไร พระพุทธศาสนาถือว่าความงามทางกายภาพไม่มีอะไรที่น่าชื่นชม ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นบ่วงที่ทำให้คนหลงรักและก่อให้เกิดกิเลส โดยทั่วไปสิ่งที่เราเห็นในร่างกายคือเกลียวเชือกแห่งความยินดีทั้ง ๕ อัน ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และโณภูมัพพะเกลียวเชือกแห่งความยินดีทางกามคุณทั้งห้าที่มักเร่งเร้ากิเลสอย่างหยาบให้กำเริบ นี่เป็นสิ่งที่ความงามทางกายภาพก่อให้เกิดแก่เรา

^{๔๗} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๐๓/๓๑.

^{๔๘} ขุ.ธ. (ไทย) ๑/๑/ ๒๗๒-๒๗๓.

พระพุทธศาสนาสอนว่าถ้าเราไม่รู้จักรักรัณชาติที่แท้จริงของวัตถุแห่งความงาม ความงามอาจนำไปสู่ความเศร้าโศกและความผิดหวังได้

ความงามอาจบิดเบือนคุณความดีและอาจทำให้เสียมาตรฐานการตัดสินได้ เมื่อความงามถูกจำกัดอยู่เพียงรูปธรรมบุคคลที่ครอบครองความงามนั้นมักจะมีพลังและความหยิ่งยโส ถ้าสวยงามนั้นไม่ใช่สิ่งธรรมดาทั่วไป และหาได้ง่าย ๆ บุคคลนั้นก็จะหมกมุ่นอยู่ในความพยายามอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อที่จะปกป้องสิ่งที่ตนเองครอบครองนั้น ในทางตรงกันข้ามผู้ที่ให้ความสำคัญอย่างไม่มีขอบเขตต่อวัตถุความงาม แต่ว่าไม่ใช่วัตถุที่จะได้ครอบครองวัตถุแห่งความงามนั้นเขาต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการ อดกลั้นความรู้สึกอิจฉาต่อผู้ได้เป็นเจ้าของวัตถุแห่งความงามนั้น ความจริงโลกนี้เต็มไปด้วยความงามในความหมายทางจิตใจและนามธรรม แต่ว่าเป็นเพราะมนุษย์เราที่ทำให้ความงามนั้นเศร้าหมองและทำลายความงามนั้นโดยพยายามที่จะครอบครองมัน ดังคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ไม่ให้ยึดติดกับความงามของโลกภายนอกซึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจเมื่อมองเห็น การปลุกฝังความไม่ยึดติดในความงามนั้นจะส่งผลให้รู้แจ้งเห็นจริงของความงามขั้นสูงสุดภายในจิตใจ ความงามชนิดนี้เป็นความงามทางจิตหรือความงามภายใน เพราะฉะนั้นแนวคิดเรื่องความงามของพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างจากอุดมคติว่าด้วย ความดีสูงสุด บุคคลผู้บรรลุความดีสูงสุดของชีวิตเป็นผู้ที่สวยงามอย่างแท้จริง กล่าวได้ว่าสิ่งที่ดีทางศีลธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งสวยงาม^{๔๙} ผู้มีศีล สมาธิ และปัญญา ก็เป็นผู้สวยงามเช่นกัน

สรุป ความงามภายนอก คือสิ่งที่มองเห็นเป็นรูปธรรมและสามารถจับต้องได้ ทางพระพุทธศาสนาถือว่าความงามภายนอก คือ ความงามของเรือนร่าง หน้าตา บุคลิก ตลอดจนถึงเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย มองเห็นด้วยประสาทสัมผัสเป็นการประเมินค่าความงามตามทรรณะของสังคม และแตกต่างตามยุคสมัย

๓) ความงามภายใน

ความงามภายใน ทางพระพุทธศาสนาถือว่า ความงามภายในคือความงามแห่งกิริยามารยาท และความงามแห่งภาวะจิตใจ เรียกได้ว่าเป็นแก่นแท้ของความงาม เป็นความงามที่มีความสมบูรณ์ในตัว คงทน ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก แต่ด้วยความงามภายในเป็นสิ่งที่มองเห็นได้

^{๔๙} พระมหาทวี มหาปัญญา, “หลักศูนยตา : แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นความงาม”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,๒๕๕๗), หน้า ๑๖๒-๑๖๕.

ยาก สังคมในปัจจุบันจึงเลือกที่จะมองคนเพียงความงามภายนอกมากกว่า จนทำให้ความงามภายนอกเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต แต่ในทางพระพุทธศาสนากล่าวว่า ความงามภายในคือความงามแห่งกิริยามารยาท และความงามแห่งภาวะจิตใจ เรียกว่าเป็นแก่นแท้ของความงามและความงามทั้งสองประเภทนี้ ก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ความงามภายในนี้เป็นความงามที่มีความสมบูรณ์ในตัว คงทน ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก เช่น บุคคล กาลเวลา และสถานที่ การที่จะทำให้ตนประกอบไปด้วยความงามภายในได้นั้น ทำได้โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่ทำให้งามมาใช้ในการดำเนินชีวิต กล่อมเกล่าจิตใจให้เกิดความงามอย่างแท้จริง เป็นคนมีความอดทนต่อสิ่งชั่วร้าย มีศีลธรรมประจำใจ มีความเห็นถูกต้อง พร้อมทั้งมีสติปัญญาพิจารณาหาเหตุผลบนความเป็นจริงของชีวิต มีความเมตตากรุณา วางตนได้อย่างเหมาะสม^{๕๐}

ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้น เป็นความงามที่เป็นไปตามธรรม เป็นความงามที่มีลักษณะจากการประพฤติตนให้อยู่ในทางศีลทางธรรม ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นความงามที่ยั่งยืนเป็นความงามที่ทุกคนสามารถสร้างได้ ทำให้มีได้แก่ตน ทำให้เกิดความสงบ ความสุข ไม่มีการเบียดเบียนทั้งต่อตนเอง และสังคม ดังนั้นกุศลกรรมที่ทำให้เกิดความงามมุ่งถึงความงามอันเกิดจากจิตใจ เป็นความงามที่มีความสมบูรณ์ในตัว ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลกาลเวลา หรือสถานที่ ความงามภายในสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ **ความงามในเบื้องต้น** หมายถึงศีล **ความงามในท่ามกลาง** หมายถึงอริยมรรค และ**ความงามในที่สุด** หมายถึงพระนิพพาน นอกจากนี้ความงามภายในยังหมายถึงการน้อมนำหลักธรรมคำสั่งสอนที่ส่งเสริมให้เกิดความงามในพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ ความงามภายใน^{๕๑} เป็นความงามที่เป็นไปตามธรรม เป็นความงามที่มีลักษณะจากการประพฤติตนให้อยู่ในทางศีลทางธรรมตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นความงามที่ยั่งยืนเป็นความงามที่ทุกคนสามารถสร้างได้ ทำให้มีได้แก่ตน ทำให้เกิดความสงบ ความสุข ไม่มีการเบียดเบียนทั้งต่อตนเอง และสังคมความงามถือว่าเป็นรูปสมบัติ ถ้าอธิบายตามหลักความเชื่อของพระพุทธศาสนาในส่วนของกรรมและการสะสมบุญบารมี ก็จะกล่าวว่าบุคคลผู้มีความงามเกิดจาก

^{๕๐} พระมหาทวี มหาปณฺโณ, **ความงามในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๗๓.

^{๕๑} มณีพรรณ เสกธีระ, “การศึกษาหลักธรรมเรื่องความงามในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

การสั่งสมบารมีมาตั้งแต่อดีตชาติ^{๕๒} ซึ่งเชื่อว่าเป็นผลของบุญและกรรมแต่ชาติปางก่อน ซึ่งความงามแบบเบญจกัลยาณีจะได้รับการยกย่องเป็นอย่างมาก

ความงามที่แท้จริงต้องเป็นความงามที่ออกมาจากภายในที่ปราศจากกิเลส ในพระไตรปิฎก มีการกล่าวอ้างอิงถึงทัศนคติของชาวพุทธที่มีต่อความงามทางรูปร่าง เช่น เรื่องของรูปนั้นพระนางรูปนั้นหาที่ลุ่มหลงในความงามของตน พระนางไม่ยอมไปพบพระพุทธรูปเจ้าแม้พระองค์ต้องการให้พระองค์เสด็จมาเฝ้าเพื่อฟังธรรม พระองค์ทรงพิสูจน์ให้เห็นถึงความไม่ยั่งยืนของความงามแห่งร่างกายโดยเนรมิตหญิงสาวที่สวยงามกว่าพระนาง และทำให้หญิงสาวนั้นเป็นคนแก่และค่อยสลายไป ภาพนั้นก่อให้เกิดความกลัดกลุ้มทรมานใจแก่พระนางรูปนั้นหาเป็นอย่างมาก และในที่สุดพระนางได้รู้จริงเห็นแจ้งในสังขาร^{๕๓} มีหลายครั้งที่พระพุทธรูปองค์ดึงดูดความสนใจของสาวกด้วยความงามทางรูปร่างเพื่อที่จะสื่อความจริงของสังขาร เป็นเครื่องขัดเกลารมณ์เกี่ยวกับความจริงเหล่านั้นให้ประณีตยิ่งขึ้นดังเช่นกรณีที่พระพุทธรูปเจ้าทรงเปรียบเทียบความงามของนางเทพธิดากับความงามของนางชนบทกัลยาณิธิดาเจ้าสาวของพระนันทะ และพระนันทะได้เปรียบเทียบนางชนบทกัลยาณีกับนางลิง ซึ่งมีหูด้วนมาและงมูกแห้ว หลังจากนั้นพระนันทะได้ตั้งใจประพฤติดพรหมจรรย์และในที่สุดได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์^{๕๔} อีกตัวอย่างหนึ่งคือ นางเขมา ผู้ซึ่งลุ่มหลงในความงามของพระองค์ ได้เห็นนางเทพธิดาที่สวยงามกว่า ซึ่งพระพุทธรูปเจ้าทรงเนรมิตขึ้นนางเทพธิดานั้นแปรเปลี่ยนจากวัยสาวสู่วัยชราและล้มตายต่อหน้าพระพักตร์ของพระนาง พระนางจึงได้รู้ชัดถึงความรู้สึกระใน ความภูมิใจของตนเอง^{๕๕} เหตุการณ์เหล่านี้ได้บ่งบอกว่าพระพุทธรูปศาสนาได้เสนอมิติแห่งความงามด้านจิตใจมากกว่า

เพราะฉะนั้นการที่บุคคลจะสวยงาม หรือไม่สวยงามไม่ได้ตัดสินที่รูปร่างภายนอกเท่านั้น แต่ต้องตัดสินโดยจากการกระทำ ตามคุณสมบัติที่มีอยู่ บางคนอาจจะมีรูปร่างที่สวยงามแต่เป็นคนเห็นแก่ตัว แทนที่จะทำคุณประโยชน์ให้สังคมกลับคิดแต่ทำร้ายสังคม คนเช่นนี้จะเป็นคนสวยงามได้อย่างไรความงามตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นมโนทัศน์ทาง จริยศาสตร์ บุคคลที่มีศีลธรรม กำจัดความโลภโกรธ หลงได้ และทำจิตใจให้ปราศจากกิเลสทั้งปวง ได้ชื่อว่าเป็นคนงามอย่างแท้จริงบุคคลที่ถูกแผดเผาด้วยความอาฆาตและความโกรธ ถูกกามตัณหาครอบงำอยู่เป็นนิจเป็นผู้น่าเกลียด เขาอาจมี

^{๕๒} เทพชู ทัพทอง, *ผู้หญิงไทยในอดีต* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุริยสาสน์, ๒๕๔๖, หน้า ๗๘.

^{๕๓} ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ (ไทย) ๕/๑๒-๑๐๗.

^{๕๔} ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ (ไทย) ๑/๑๕๓-๑๖๖.

^{๕๕} ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ.อ (ไทย) ๘/๒๘-๓๑.

รูปร่างสวยงาม ดูดี แต่ตราบดีที่เขายังตกเป็นทาสของราชา โทสะ และโมหะ เขาก็ไม่จัดว่าเป็นผู้ที่สวยงามอย่างแท้จริง ต่อเมื่อเขาได้ทำลายราชา โทสะ และโมหะ และเพิกถอนกามตัณหาเสียได้เสียได้ ดังนั้นความงามตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ใช่เรื่องของความมีสัดส่วนดี ความกลมกลืนและความสมดุล แต่ความงามเป็นเรื่องของสิ่งที่บุคคลมีอยู่ภายใน บุคคลมีคุณธรรม เช่นความรัก ความกรุณาและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นอิสระจากความโกรธ ความเกลียด และกิเลสทั้งปวง ถ้ามีคุณธรรมเหล่านี้ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้สวยงามอย่างแท้จริง

๔) องค์ประกอบของการเกิดความงามภายใน

ความงามภายในที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นถึงความงามที่เกิดจากจิตใจ โดยผ่านการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นความงามที่มีความสมบูรณ์ในตัว ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล เวลา หรือสถานที่ และเมื่อนำหลักธรรมดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว ย่อมทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้มีจิตใจสงบ อดทนต่อสิ่งยั่วยุ เห็นความถูกต้องและความเป็นจริงของชีวิต มีสติปัญญาในการแก้ปัญหา ความงามภายในหรือความงามในธรรมนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ความงามในเบื้องต้น ความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด "ธรรมมีความงามในเบื้องต้นหมายถึงศีล ธรรมมีความงามในท่ามกลางหมายถึงอริยมรรค และธรรมมีความงามในที่สุด หมายถึงพระนิพพาน"^{๕๖} ดังนั้นองค์ประกอบของการเกิดความงามภายในต้องเริ่มจากการเป็นผู้ให้ทาน รักษาศีล และบำเพ็ญจิตภาวนา หรือเรียกว่า ทาน ศีล ภาวนา^{๕๗}

๑. ทานมัย คือ การให้ทานแบ่งปันผู้อื่นด้วยสิ่งของไม่ว่าจะให้ใครก็เป็นบุญ(ทานมัย) การให้เป็นการช่วยขัดเกลาความเห็นแก่ตัว ความคับแค้น ความตระหนี่ถี่เหนียวและความยึดถือในวัตถุสิ่งของที่แบ่งปันออกไปก็เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

๒. ศีลมัย การรักษาศีลจักเป็นบุญเป็นการฝึกฝนที่จะลด ละ เลิกความชั่วไม่ไปเบียดเบียนใครมุ่งที่จะทำความดีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่นเป็นการหล่อเลี้ยงบ่มเพาะให้เกิดความดีงาม และพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ให้เกิดต่ำซึ่งคำว่า “ศีล” มีสาระสำคัญอยู่ที่เจตนาหรือความประสงค์ที่จะเว้นซึ่งเรียกว่า วิริยะ คือ (การเว้นจากทุจริต,การเว้นจากกรรมชั่ว) ผลของการรักษาศีล ศีลถือเป็นความดี ที่สูงกว่า ทานขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งมีความหมายกว้าง ๆ ว่าความประพฤติ งดเว้น จากการเบียดเบียนกันและกันให้เดือดร้อน หลักคำ สอนทางพระพุทธศาสนา ที่สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาใน

^{๕๖} ดุราละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๙/๑๙๔/๖๕.

^{๕๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๐๕-๑๑๐.

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้ชัดเจนมากที่สุดได้แก่ คำสอนและหลักปฏิบัติในชั้นศีล ที่เป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกาย วาจา เพื่อเป็นการควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน เว้นจากกรรมชั่ว อันเป็นเหตุให้ได้รับวิบากกรรมชั่ว ในสังคิทธิมวด ๕ ได้กล่าวถึงสิกขาบท ๕ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติในการฝึกตนของคน ในเรื่องของกายและวาจา ซึ่งเมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ก็เชื่อว่าเป็นผู้มีศีล มีข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว

๓. ภาวนามัย คือ การฝึกการเจริญกัมมัฏฐาน หรือการเจริญภาวนา จึงเป็นการกระทำกุศลกรรมชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะมโนกรรมต่างจากกรรมทั่วไปตรงที่เป้าหมายการกระทำเป็นไปเพื่อความสิ้นภพชาติสิ้นทุกข์

การกล่าวถึงเรื่องความงาม ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ในเรื่องของกรรมดี จากการประกอบหลักแห่งการบำเพ็ญบุญ ทั้ง ๓ หัวข้อหลัก คือ ทานมัย สีลมัยบุญ และภาวนามัย นั้นต่างก็มีอานิสงส์หรือผลที่ได้รับแตกต่างกันออกไป ตามระดับของการทำบุญโดยการรักษาศีลมีอานิสงส์มากกว่าการให้ทาน การเจริญภาวนามีอานิสงส์มากกว่าการรักษาศีลและมีอานิสงส์สูงที่สุด ดังพระดำรัสของพระพุทธเจ้า ในจูฬสุคันธเถราปทาน ที่ว่า “บุคคลจะเป็นผู้มีโชคสมบัติมากได้ก็เพราะการถวายทาน จะเข้าถึงสุคติได้ก็เพราะศีลจะดับกิเลสได้ก็เพราะการเจริญภาวนา”^{๕๘} ดังจะเห็นผลของการทำทานรักษาศีล และภาวนา ว่าให้ผลเกิดเป็นบุญกุศล และก่อเกิดเป็นความงามทั้งทางกาย วาจา และใจ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์ทุกคนควรน้อมนำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดเป็นความสุขทั้งโลกนี้ และโลกหน้า

สรุป ผู้วิจัยเห็นว่าการสร้างกุศลกรรมเพื่อให้เกิดความงาม ไม่ว่าในอดีตหรือปัจจุบันต่างก็ยังคงยึดหลักการทำกรรมดีมาเป็นแนวทางปฏิบัติ ว่าถ้าในช่วงมีชีวิตได้ทำกรรมดีผลตอบแทนย่อมเป็นสิ่งดี เกิดเป็นความงามทางกาย วาจา และใจ เป็นความงามที่ได้รับผลมาจากการทำกรรมดีองค์ประกอบของความงามภายนอก ต้องอาศัยรูปร่างที่สวยงามได้สัดส่วน ผิวพรรณดี โดยใช้เครื่องสำอางมีส่วนช่วย รวมทั้งการแต่งกายที่ต้องใช้เสื้อผ้าให้เหมาะสมตามยุคตามสมัยเพื่อเสริมบุคลิกให้ดูดี และการศึกษาก็มีส่วนช่วยเสริมให้เห็นคุณค่าของความงามภายนอกได้มากขึ้น

ในสมัยพุทธกาลได้มีบุคคลหลายท่านที่ได้ประพุดิตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างกุศลกรรม เพื่อให้เกิดความงาม บุคคลที่มีบทบาทเด่นชัดและมีความสำคัญเป็นที่ประจักษ์ เช่นพระนางมุสดีพระนางมัลลิกาเทวี นางวิสาขามหาอุบาสิกา นางภัททาอุบาสิกา และ นางขุชชุตตรา เมื่อครั้งยังอยู่โลกมนุษย์ได้สร้างกุศลกรรม ด้วยกาย วาจา และใจทั้งงดงาม โดยการ ให้ทาน การรักษาศีล ฟังธรรม

^{๕๘} พุ.จริยา. (ไทย) ๓๓/๒๕๕๙/๓๓๑.

และปฏิบัติธรรมที่ตนได้ยินได้ฟังแล้วตามสมควรแก่กำลังของตน พระนางเหล่านี้เพียบพร้อมรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และสวรรค์สมบัติ ซึ่งเป็นความงามภายนอกที่มนุษย์ทุกคนใฝ่หา

๓.๒.๒ ความงามของมหาบุรุษ ๓๒ ประการ และอนุพยัญชนะ ๘๐

ปฐีสลักษณะ ๓๒ ประการมีกล่าวไว้ครบบริบูรณ์ในลักขณสูตร ที่ฉนิกาย ปาฎิกวรรคและมหาปทานสูตร ที่ฉนิกาย มหาวรรค แห่งพระสุตตันตปิฎก มหาปฐีสลักษณะ ๓๒ ประการของพระพุทธเจ้า มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. พระมหาบุรุษไม่เป็นเหมือนคนอื่น เมื่อคนอื่นวางเท้าลงบนแผ่นดิน ปลายฝ่าเท้า ส้นเท้า หรือข้างเท้าย่อมจรดก่อน ก็แต่ว่าย่างปรากฏช่องในตอนกลาง แม้เมื่อยกขึ้นส่วนหนึ่งในปลายฝ่าเท้า เป็นต้น นั้นแหละก็ยกขึ้นก่อน ฝ่าพระบาททั้งสองของพระมหาบุรุษนั้นย่อมจรดพื้นโดยทรงเหยียบพระบาทครั้งหนึ่ง ดุจพื้นรองเท้าทองคำฉะนั้น ทรงยกพระบาทขึ้นจากพื้นก็โดยทำนองเดียวกันนั้นแหละ เพราะฉะนั้น พระมหาบุรุษนี้จึงเป็นผู้มีพระบาทเรียบเสมอกัน^{๕๙}

๒. พื้นพระบาททั้ง ๒ มีจักรปรากฏ

อันเป็นความวิเศษของพระมหาบุรุษ เพราะว่าบริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ดุมของจักรเหล่านั้นปรากฏ ณ ท่ามกลางพื้นพระบาทลดลวยวงกลมกำหนดด้วยดุมย่อมปรากฏ วงกลมล้อมหน้าดุมปรากฏ ท่อน้ำปรากฏ ชีปรากฏ ลวดลายวงกลมในชีปรากฏ กงปรากฏ กงแก้วมณีปรากฏ อีกทั้งปรากฏรูปหอก รูปแว่นส่องพระฉาย รูปดอกพุทธรูป รูปสายสร้อย รูปเถาทอง รูปมัจฉาคู รูปตั้ง รูปขอ รูปปราสาท รูปเสาระเปียด รูปเศวตฉัตร รูปพระขรรค์ รูปพัดใบตาล รูปหางนกยูง รูปพัดวาลวิชนี รูปมงกุฏ รูปแก้วมณี รูปบาตร รูปพวงดอกมะลิ รูปดอกบัวขาว รูปดอกบัวแดง รูปดอกบัวขาว รูปดอกปทุม รูปดอกบุณฑริก รูปหม้อเต็มด้วยน้ำ รูปเถาเต็มด้วยน้ำ รูปมหาสมุทร รูปเขาจักรวาล รูปป่าหิมพานต์ รูปเขาสินธู รูปพระจันทร์พระอาทิตย์ รูปดาวนักษัตร รูปทวีปใหญ่ทั้ง ๔ รูปทวีปน้อย ๒,๐๐๐ ทั้งหมด โดยที่สุดถึงบริวารของพระเจ้าจักรพรรดิด้วยเป็นบริวารของจักรลักษณะนั่นเอง^{๖๐}

๓. มีพระวรกายตั้งตรงดุจพระกายพรหม

พระมหาบุรุษมีพระวรกายตรงเหมือนกายพรหม คือมีพระวรกายสูงตรงขึ้นไปทีเดียวความจริงโดยมากสัตว์ทั้งหลายย่อมโน้มไปในที่ทั้งสามคือที่คอที่สะเอวที่เข่าทั้งสอง สัตว์เหล่านั้นเมื่อน้อมไปที่สะเอวย่อมไปข้างหลังในที่ทั้งสองพวกนั้นย่อมโน้มไปข้างหน้า สัตว์บางพวกมีร่างกายสูง มีข้างคด

^{๕๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๑/๑๖๓.

^{๖๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๔/๑๖๖.

บางพวกแหงนหน้าเที่ยวไปเหมือนจะนับดวงดาว บางพวกมีเนื้อและเลือดน้อยเป็นเช่นคนเป็นโรค เสียดท้อง บางพวกงอมนำเข้าหน้าเดินตัวสั้นอาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า ก็พระมหาบุรุษนี้ทรงดำเนิน พระวรกายตรงทีเดียวมีประมาณเท่าส่วนสูง จักเป็นดุจเสาทองที่ยกขึ้นในเทพนคร อนึ่งพึงทราบว่ข้อนี้ท่านกล่าวว่าหมายถึงข้อที่มหาปุริสลักษณะของพระมหาบุรุษ ซึ่งพอประสูติยังไม่บริบูรณ์ด้วย ประการทั้งปวงจะเจริญในโอกาสต่อไป^{๖๑}

๔. มีสันพระบาทยืนยาว

ความว่ามีสันพระบาทบริบูรณ์ อธิบายว่า สันพระบาทของพระมหาบุรุษไม่เหมือนสันเท้าของคนอื่นที่ยาว ลำแข้งตั้งอยู่สุดสันเท้าเป็นเหมือนตักสันเท้าตั้งอยู่ฉะนั้น แต่ของพระมหาบุรุษพระบาทมี ๔ ส่วน ปลายพระบาทมี ๒ ส่วน ลำพระขมตั้งอยู่ในส่วนที่ ๓ สันพระบาทในส่วนที่ ๔ เป็นเช่นนี้กับลูกคลื่น ทำด้วยผ้ากัมพลสีแดง ดุจม้วนด้วยปลายเข็มแล้วตั้งไว้^{๖๒}

๕. มีพระมังสะใน ๗ แห่งเต็มบริบูรณ์

พระมหาบุรุษมีพระมังสะพบริบูรณ์ด้วยดี ในวันที่ ๗ สถาน คือหลังพระหัตถ์ทั้งสอง หลังพระบาททั้งสอง จะงอยพระอังสาทั้งสอง พระคอ เพราะฉะนั้น พระมหาบุรุษจึงชื่อว่ามีพระมังสะเต็มใน ๗ สถาน แต่ของคนเหล่าอื่นที่หลังมือและหลังเท้า เป็นต้น ปรากฏเส้นเลือดเป็นตาข่ายที่จะงอย ป่าและคอปรากฏปลายกระดูก มนุษย์เหล่านั้นย่อมปรากฏเหมือนเปรต พระมหาบุรุษไม่ปรากฏเหมือนอย่างนั้น ก็พระมหาบุรุษมีพระคอเช่นกับคลองทองคำที่เขากิ่งด้วยหลังพระหัตถ์เป็นต้น มีเส้นเลือดเป็นตาข่ายซ่อนไว้เพราะมีพระมังสาพบริบูรณ์ใน ๗ สถานย่อมปรากฏเหมือนรูปศิลาและรูปปั้นอันนั้น^{๖๓}

๖. มีพระองคฺลียาว

นิ้วพระหัตถ์ของพระมหาบุรุษไม่เป็นเหมือนนิ้วของคนอื่นที่บางนิ้วยาว บางนิ้วสั้น แต่ของพระมหาบุรุษนิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาทยาวเหมือนของวานร ข้างโคนใหญ่แล้วเรียวไปโดยลำดับ ถึงปลายนิ้วเช่นเดียวกับแท่งหรรดลที่ขยำด้วยน้ำมันยางแล้วปั้นไว้ เพราะฉะนั้นท่านจึงกล่าวว่า มีนิ้วพระหัตถ์ยาว

^{๖๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๖/๑๖๗.

^{๖๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๖/๑๖๗.

^{๖๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๘/๑๖๙.

๗. มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม

พระมหาบุรุษมีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนดุจปุยม้ายี่ได้ ๑๐๐ ครั้ง อาจรวมตั้งไว้ในเนยใส แม้ในเวลาพระชนม์เจริญพระหัตถ์และพระบาทก็จักอ่อนนุ่มเหมือนเมื่อพอประสูติพระหัตถ์และพระบาทของพระโพธิสัตว์นั้นอ่อนนุ่ม เพราะฉะนั้นพระโพธิสัตว์จึงมีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม^{๖๔}

๘. ฝ่าพระหัตถ์ และฝ่าพระบาทมีลายดุจรูปดาช่าย

ในระหว่างพระองค์หนึ่งไม่ติดกัน เพราะผู้มีมือติดกันเป็นพีตเช่นนี้ ถูกกำจัดโดยบุรุษโทษ แม้บวชก็ไม่ได้ แต่พระมหาบุรุษมีนิ้วพระหัตถ์ ๔ นิ้ว พระบาท ๕ ชิดสนิทเป็นอันเดียวกัน ก็เพราะพระองค์ทั้งหลายชิดสนิทเป็นอันเดียวกัน พระองค์ทั้งหลายจึงติดกันและกัน มีลักษณะเป็นข้าวเหนียวตั้งอยู่ พระหัตถ์และพระบาทของพระโพธิสัตว์นั้นเป็นเช่นกับหน้าต่าง ดาช่ายอันช่างผู้ฉลาดดีประกอบแล้ว เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า มีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีลายดุจดาช่าย

๙. มีข้อพระบาทสูงดุจสังข์คว่ำ

ในข้อนี้อธิบายว่าเพราะข้อพระบาทตั้งอยู่เบื้องบน พระบาทของพระโพธิสัตว์จึงมีพระบาทเหมือนสังข์คว่ำ จจริงอยู่ ข้อเท้าของคนอื่นอยู่ที่หลังเท้า เพราะฉะนั้น เท้าของคนเหล่านั้นจึงติดกันเหมือนติดด้วยสลักกลีบกลอกไม่ได้ตามสะดวก เมื่อเดินไปฝ่าเท้าไม่ปรากฏแต่ข้อพระบาทของพระมหาบุรุษขึ้นไปตั้งอยู่เบื้องบน เพราะฉะนั้นพระวรกายท่อนบนของพระมหาบุรุษตั้งแต่พระนาภีขึ้นไปจึงมิได้ห้วนไหวเลย ดุจพระสุวรรณภูมิประดิษฐานอยู่ในเรือ พระวรกายท่อนเบื้องล่างย่อมนิหิต พระบาทกลอกกลับได้สะดวก เมื่อชนทั้งหลายยืนอยู่ข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้างแม้ในข้างทั้งสองก็เห็นฝ่าพระบาทย่อมปรากฏ แต่ไม่ปรากฏเหมือนยืนอยู่ข้างหลัง^{๖๕}

๑๐. มีพระโลหิตปลายอนขึ้นเวียนเป็นทักษิณาวฏ

พระมหาบุรุษมีพระโลหิตมีปลายซ้อนขึ้นเบื้องบน ตอนปลายเวียนเป็นทักษิณาวรรตตั้งอยู่มองดูพระพักตร์งาม เพราะฉะนั้นพระมหาบุรุษมีพระโลหิตมีปลายซ้อนขึ้นเบื้องบน^{๖๖}

๑๑. มีพระขงฆ์เรียวดุจแข้งเนื้อทราย

มีพระขงฆ์บริบูรณ์ด้วยหุ้มพระมังสะเต็ม ไม่ใช่เนื้อสะโพกติดโดยความเป็นอันเดียวประกอบด้วยพระขงฆ์เช่นกับท้องข้าวสาลี ท้องข้าวเหนียว^{๖๗}

^{๖๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๐/๑๗๐.

^{๖๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๒/๑๗๒.

^{๖๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๒/๑๗๒.

๑๒. มีพระฉวีละเอียดยศฐีไม่ติดพระวรกาย

ฐีหรือมลทินไม่ติด คือกลิ่นเหมือนหยาดน้ำกลิ้งจากใบบัว ก็พระ พุทธเจ้าทั้งปวงทรงกระทำ การชำระพระหัตถ์เป็นต้น เพื่อกำหนดฤดูแล้งเพื่อผลบุญของพวกทายก อนึ่งทรงกระทำแม้โดยหลักปฏิบัติ นั้นเองข้อนี้ท่านกล่าวไว้ว่าก็ภิกษุผู้จะเข้าไปสู่เสนาสนะควรชำระเท้าแล้วจึงเข้าไป^{๖๘}

๑๓. มีพระฉวีเปล่งปลั่งดุจทอง

พระมหาบุรุษเช่นกับรูปทองแท่งที่คลุกเคล้าด้วยสีแดงชาดแล้วขัดด้วยไข้วเสื่อแล้วระบาย ด้วยดินสอแดงตั้งไว้ ด้วยเหตุว่าพระวรกายของพระมหาบุรุษแน่นสนิทละเอียดแล้วจึงแสดงพระ ฉวีวรรณ พระมหาบุรุษมีพระฉวีคล้ายสีทองคำ^{๖๙}

๑๔. มีพระคุษเร้นอยู่ในฝัก

พระมหาบุรุษมีพระคุษหะซ่อนอยู่ในฝัก ดุจฝักบัวทอง ดุจคุษหะแห่งโคและช้างเป็นต้น เพราะเหตุนี้ พระมหาบุรุษจึงมีพระคุษหะเร้นอยู่ในฝัก มีอรรถาธิบายว่าองค์ควรปกปิดด้วยผ้า^{๗๐}

๑๕. เมื่อประทับยืน พระหัตถ์จับถึงพระขานู

พระมหาบุรุษนั้นไม่ค่อม ไม่แคะ ก็คนที่เหลือเป็นคนค่อมเป็นคนแคะ คนค่อมกาย ส่วนบนไม่บริบูรณ์ คนแคะกายส่วนล่างไม่บริบูรณ์ เมื่อก้มลงจึงไม่สามารถลูบคลำเข้าได้ แต่พระมหา บุรุษมีพระวรกายทั้งส่วนบนส่วนล่างบริบูรณ์ จึงสามารถลูบคลำได้^{๗๑}

๑๖. มีพระวรกายเป็นปริมณฑลดุจปริมณฑลของตันไทร

พระมหาบุรุษมีพระวรกายสูงเท่ากับ ๑ วาของพระองค์ พระมหาบุรุษมีปริมณฑลดุจตัน ไทรไครธ อธิบายว่าพระมหาบุรุษแม้โดยพระวรกาย ประมาณเท่ากันดุจตันไทรไครธมีลำต้นและกิ่งเสมอ กัน เพราะจะเป็น ๕๐ ศอกก็ตาม ๑๐๐ ศอกก็ตาม ย่อมมีประมาณเท่ากันทั้งส่วนยาวทั้งส่วนกว้างกาย หรือวาของคนอื่นยาวไม่เท่ากัน เพราะฉะนั้น พระวรกายของพระมหาบุรุษเท่ากับวาของพระองค์และ วาของพระมหาบุรุษเท่ากับกายของพระองค์^{๗๒}

^{๖๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๔/๑๗๔.

^{๖๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๖/๑๗๖.

^{๖๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๘/๑๗๗.

^{๗๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๐/๑๗๙.

^{๗๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๒/๑๘๐.

^{๗๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๒/๑๘๐.

๑๗. มีพระวรกายทุกส่วนบริบูรณ์ดุจลำตัวท่อนหน้าของราชสีห์

พระมหาบุรุษมีกึ่งกายท่อนบนเหมือนถึงกายท่อนหน้าของราชสีห์ เพราะฉะนั้น พระมหาบุรุษจึงเชื่อว่ามีส่วนพระวรกายเบื้องหน้าเหมือนถึงกายเบื้องหน้าแห่งราชสีห์ เพราะว่ากายเบื้องหน้าของราชสีห์บริบูรณ์ กายเบื้องหลังไม่บริบูรณ์ ก็พระวรกายทั้งหมดของพระมหาบุรุษบริบูรณ์ดุจกายเบื้องหน้าของราชสีห์ แม้พระวรกายของมหาบุรุษก็เหมือนกายของราชสีห์ยอมไม่ตั้งอยู่ สูง ๆ ต่ำ ๆ ด้วยสามารถแห่งความฟูและความแฟบ เป็นต้น แต่ยาวในที่ควรยาวยอมเป็นอย่างนั้นในที่ควรสั้น ควรล่า ควรเร็ว ควรกว้าง ควรกลม ดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระมหาบุรุษทรงปล้มพระทัยนักแล เมื่อผลกรรมปรากฏทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดยาว อวัยวะส่วนนั้นยอมตั้งอยู่ยาว ทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดสั้น อวัยวะส่วนนั้นยอมตั้งอยู่สั้น ทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดล่า อวัยวะส่วนนั้นยอมตั้งอยู่ล่า ทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดเร็ว อวัยวะส่วนนั้นยอมตั้งอยู่เร็ว ทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดกว้าง อวัยวะส่วนนั้นยอมตั้งอยู่กว้าง ทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดกลม อวัยวะส่วนนั้นยอมตั้งอยู่กลม” อรรถาธิบายของพระมหาบุรุษสะสมไว้ด้วยทานจิต บุญจิต ตระเตรียมไว้ด้วยบารมี ๑๐ ด้วยประการฉะนี้ ศิลปินทั้งปวงหรือผู้มีฤทธิ์ทั้งปวงในโลกไม่สามารถสร้างรูปเปรียบเทียบได้^{๗๓}

๑๘. มีลำพระศอกกลมงามเท่ากันตลอด

พระมหาบุรุษมีลำพระศอกเท่ากัน คนบางคนมีลำคอยาว คด หนา เหมือนนกกระเรียนเหมือนนกยาง เหมือนหมู เวลาพูดเอ็นเป็นตาข่าย ย่อมปรากฏเสียงออกมาแหบฉั่นใด ของพระมหาบุรุษไม่เหมือนอย่างนั้น ก็ลำพระศอกของพระมหาบุรุษเป็นเช่นกับกลองที่เขากลึงดีแล้วในเวลาตรัสเอ็นเป็นตาข่ายไม่ปรากฏพระสุรเสียงดังก้องดุจเสียงเมฆกระหึ่ม^{๗๔}

๑๙. มีเส้นประสาทรับรสพระกระยาหารได้ดี

เส้นประสาทนำไปซึ่งรสชื่อว่า รสคक्षा เป็นชื่อของเส้นประสาทรับรสอาหารของพระมหาบุรุษนั้นเลิศ เพราะเหตุนั้น พระมหาบุรุษจึงเป็นผู้มีปลายเส้นประสาทสำหรับรับรสอาหารอันเลิศ มีเส้นประสาทสำหรับรับรสอาหารประมาณ ๗,๐๐๐ เส้น มีปลายขึ้นเบื้องบนแล้วรวมเข้าที่ลำพระศอกนั่นเอง พระกระยาหารแม้เพียงเมล็ดงาตั้งอยู่ ณ ปลายพระชิวหาย่อมแผ่ไปทั่วพระวรกายทุกส่วนด้วยเหตุนี้แล เมื่อพระมหาบุรุษทรงเริ่มตั้งความเพียรอันยิ่งใหญ่ได้ยังพระวรกายให้เป็นไปอยู่ได้ ด้วย

^{๗๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๔/๑๘๒.

^{๗๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๔/๑๘๒.

ข้าวสารเมล็ดเดียวเป็นต้นบ้าง ด้วยเพียงผัดตองพายมือหนึ่งบ้าง แต่ของคนอื่นเพราะไม่มีอย่างนั้นรสโอชาจึงไม่แพ้ไปทั่วกาย เพราะเหตุนั้น คนเหล่านั้นจึงมีโรคมามาก^{๗๕}

๒๐. มีพระเนตรดำสนิท

พระมหาบุรุษมีพระเนตรไม่ดำทั้งหมด พระเนตรของพระองค์ประกอบด้วยสีเขียวบริสุทธิ์ยิ่งนัก เช่นกับดอกสามหาวในที่ควรเขียว ในที่ควรเหลืองก็มีสีเหลือง เช่นกับดอกกรรณิการ ในที่ควรแดงก็มีสีแดงเช่นเดียวกับดอกชบา ในที่ที่ควรขาวก็มีสีขาวเช่นกับดาวประกายพุกฤษ ในที่ควรดำก็มีสีดำ เช่นกับลูกประคำดีควาย พระเนตรย่อมปรากฏ เช่นกับสีหบัญชรแก้วอันเผยออก^{๗๖}

๒๑. มีพระเศียรงามบริบูรณ์ดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์

อาศัยอำนาจประโยชน์ ๒ อย่าง คือความที่พระนลาฏบริบูรณ์และความที่พระเศียรบริบูรณ์ อธิบายว่า เพราะว่าพื้นพระมิ่งสะของพระมหาบุรุษสูงขึ้นตั้งแต่หมวกพระกรรมเบี่ยงขวาปกพระนลาฏทั้งสิ้นเต็มบริบูรณ์ไปจดหมวกพระกรรมเบี่ยงซ้าย งดงามเหมือนแผ่นอุณหิสเครื่องประดับของพระราชา คนทั้งหลายเห็นลักษณะนี้ของพระมหาบุรุษได้กระทำทำแผ่นพระอุณหิสสำหรับพระราชาทั้งหลาย แต่คนเหล่านั้นมีศรัทธาไม่บริบูรณ์ บางคนมีศรัทธาเหมือนลิง บางคนมีศรัทธาเหมือนผลไม้ บางคนมีศรัทธาเหมือนช้าง บางคนมีศรัทธาเหมือนหม้อ บางคนมีศรัทธาเหมือนเงือกเขา แต่พระมหาบุรุษมีพระเศียรเช่นกับฟอง น้ำบริบูรณ์ดุจม้วนด้วยปลายเข็มตั้งไว้ในสองนัยนั้น ในนัยแรกพระกุมารมีพระเศียรดุจพระเศียรเป็นปริมณฑลในที่ทั้งปวงดุจอุณหิส เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่ามีพระเศียรเป็นปริมณฑลดุจอุณหิส^{๗๗}

๒๒. พระโลมาขุมละเส้น

มนุษย์ทั่วไปจะมีขนเกิดขุมละสองสามเส้น แต่พระโลมาของพระมหาบุรุษจะมีขุมละเส้นและมีเส้นพระโลมาสีดำสนิทดุจสีดอกอัญชันทั่วทั้งพระสรีระกาย และเวียนเป็นทักษิณาวฏได้ ๕ รอบ^{๗๘}

๒๓. มีพระอุณาโลมระหว่างพระโขนงสีขาวอ่อนเหมือนปุยพุ่ม

พระอุณาโลมของพระมหาบุรุษเกิดในที่สุดพระนาสิกท่ามกลางพระโขนงทั้งสองและก็ขึ้นไปเกิดในท่ามกลางพระนลาฏ พระอุณาโลมมีสีเสมอดาวประกายพุกฤษ และเช่นกับใยฝ้ายที่ยี่ได้

^{๗๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๖/๑๘๔.

^{๗๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๑๘๖.

^{๗๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๐/๑๘๗.

^{๗๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๒/๑๘๙.

๑๐๐ ครั้งซึ่งเขาใส่ลงไปใ้ในเนยใสตั้งไว้ และเสมอด้วยนุ่นไม้จิวและนุ่นเคลือ นี่เป็นข้อเปรียบเทียบ เพราะความขาวของนุ่น เมื่อจับปลายเส้นพระโลมาแล้วดึงออกจะได้ประมาณครึ่งพระพาหา ครั้นปล่อยเส้นพระโลมาก็จะม้วนเป็นทักษิณาวรรตมีปลายในเบื้องบนตั้งอยู่ พระอุณาโลมนั้นย่อมรุ่งเรืองไปด้วยสิริเป็นที่จับใจนักดูจฟองน้ำเงินตั้งอยู่ ณ ท่ามกลางแผ่นกระดานทอง ดูกลายน้ำนมไหลออกจากหม้อทอง และดูดาวประกายพริกบนท้องฟ้าล้อมด้วยแสงอรุณนั้น^{๗๙}

๒๔. มีพระทนต์ ๔๐ ซี่

มีพระทนต์ ๔๐ ซี่ คือข้างล่าง ๒๐ ซี่ ข้างบน ๒๐ ซี่ พระองค์ผู้ประเสริฐ มีพระทนต์ ๔๐ องค์ คนเหล่านี้แม้มีฟันครบบริบูรณ์ก็มี ๓๒ ซี่ แต่พระกুমารนี้จักมี ๔๐ องค์^{๘๐}

๒๕. มีพระทนต์เรียบสนิทไม่ห่างกัน

ฟันของพวกคนอื่นห่างเหมือนฟันจระเข้ เมื่อเคี้ยวปลาและเนื้อย่อมเต็มระหว่างฟัน แต่พระทนต์ของพระมหาบุรุษจักไม่ห่างดูแฉกแฉกวิเชียรที่ตั้งไว้บนแผ่นกระดานทอง^{๘๑}

๒๖. มีพระชิวหาอ่อนและยาว

พระมหาบุรุษมีพระชิวหาอ่อนและยาว แต่ลิ้นของคนอื่นหนาบ้าง เล็กบ้าง สั้นบ้างกระด้างบ้าง ไม่เสมอบ้าง แต่พระชิวหาของพระมหาบุรุษอ่อนและยาว สมบูรณ์ด้วยสี พระมหาบุรุษนั้นเพื่อปลดเปลื้องความสงสัยของผู้ที่มาเพื่อแสวงหาลักษณะนั้น เพราะพระชิวหาอ่อนจึงทรงแลบพระชิวหา นั้นดูของแข็งที่สะอาดแล้วลูบช่องพระนาสิกทั้งสองได้ เพราะพระชิวหายาวจึงลูบช่องพระกรรณทั้งสองได้ ทรงประกาศความที่พระชิวหานั้นอ่อนและยาวอย่างนี้ จึงทรงปลดเปลื้องความสงสัยของพราหมณ์ผู้พยากรณ์เหล่านั้นได้ หมายถึงพระชิวหาที่สมบูรณ์ด้วยลักษณะทั้ง ๒ อย่างนี้^{๘๒}

๒๗. มีพระหนุดุจคางราชสีห์

พระหนุของพระมหาบุรุษดุจคางของราชสีห์ เพราะเหตุนี้ พระมหาบุรุษจึงมีพระหนุดุจคางราชสีห์ อธิบายว่า ราชสีห์มีคางท่อนล่างบริบูรณ์ท่อนบนไม่บริบูรณ์ แต่ของพระมหาบุรุษบริบูรณ์แม้ทั้งสองดุจคางเบื้องล่างของราชสีห์ เป็นเช่นกับพระจันทร์ในวันขึ้น ๑๒ ค่ำ^{๘๓}

^{๗๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๒/๑๘๙.

^{๘๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๔/๑๙๑.

^{๘๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๔/๑๙๑.

^{๘๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๖/๑๙๓.

^{๘๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๘/๑๙๔.

๒๘. มีดวงพระเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโคเพ็งตลอด

ดวงพระเนตรของพระมหาบุรุษทั้งหมดนั้นแตกต่างกับดวงตาของลูกโคดำเป็นธาตุหนาแต่ของลูกโคแดงผ่องใส อธิบายว่า พระมหาบุรุษมีดวงพระเนตรเช่นกับโคแดงอ่อนซึ่งเกิดได้ครู่เดียว จริงอยู่ ดวงตาของคนอื่นไม่บริบูรณ์ ประกอบด้วยตาถลนออกมาบ้าง ลึกลงไปบ้าง เช่นตาสัตว์มีช้างและหนู เป็นต้น

๒๙. มีพระปฤษฎางค์ราบเรียบเต็มเสมอกัน

พระมหาบุรุษมีพระอังสาเต็มคือบริบูรณ์ เพราะเหตุนี้ พระมหาบุรุษจึงมีระหว่างพระอังสาเต็ม อันที่จริงฐานะนั้นของคนพวกอื่นบวม หลังและท้องทั้งสองปรากฏเฉพาะตัว แต่ของพระมหาบุรุษพื้นพระม้งสาตั้งแต่บั้นพระองค์จนถึงพระศอขึ้นไปปิดพระปฤษฎางค์ตั้งอยู่เหมือนแผ่นกระดานทองที่ยกขึ้นตั้งไว้

๓๐. มีพระสุรเสียงดุจเสียงพรหม

แม้คนพวกอื่นย่อมมีเสียงขาดบ้าง แตกบ้าง เสียงเหมือนกาบ้าง แต่พระมหาบุรุษจักทรงประกอบด้วยเสียง เช่นกับเสียงของท้าวมหาพรหม ด้วยว่า ท้าวมหาพรหมมีเสียงแจ่มใส เพราะไม่กลัวด้วยน้ำดีและเสมหะ กรรมแม้อันพระมหาบุรุษทรงกระทำแล้วย่อมชำระวัตถุของเสียงนั้น เพราะวัตถุบริสุทธิ์เสียงปรากฏขึ้นตั้งแต่พระนาภีเป็นเสียงบริสุทธิ์ ประกอบด้วยองค์ ๘ ย่อมปรากฏชัด พระมหาบุรุษตรัสเสียงนกกการเวก เพราะเหตุนี้ พระมหาบุรุษจึงตรัสมีสำเนียงดุจเสียงนกกการเวก อธิบายว่า พระมหาบุรุษมีพระสุรเสียงก้องไพเราะดุจเสียงนกกการเวกอันน่าชื่นชม^{๘๔}

๓๑. มีพระทนต์เรียบเสมอกัน

พระทนต์ของพระมหาบุรุษจักตั้งอยู่เสมอกันไม่ห่าง ของคนเหล่าอื่น ฟันบางซี่สูง บางซี่ต่ำ บางซี่ไม่เสมอกัน แต่ของพระมหาบุรุษนี้จักเสมอกันดุจเครื่องหุ้มสังข์ ที่ช่างเหล็กดัด ฉะนั้น^{๘๕}

๓๒. มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม

ฟันของบุคคลอื่นเป็นฟันเสียขึ้น เพราะเหตุนี้ เขี้ยวเขาบางซี่ดำบ้าง ไม่มีสีบ้าง แต่พระมหาบุรุษนี้มีพระทามะขาวสะอาด จักเป็นพระทามะประกอบด้วยรัศมีรุ่งเรืองยิ่งกว่าแม้นดาวประกายพฤษ^{๘๖}

^{๘๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๖/๑๙๓.

^{๘๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๐/๑๙๖.

^{๘๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๐/๑๙๖.

จากการศึกษาพบว่า นอกเหนือจากลักษณะมหาบุรุษ ๓๒ ประการแล้ว ยังปรากฏลักษณะข้อปลีกย่อยหรือองค์ประกอบย่อยของพระมหาบุรุษที่นิยมเรียกว่า “อสีตยานุพยัญชนะ” หรือ “อนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ” ของพระพุทธเจ้า^{๘๗} ดังจะเห็นว่าพระองค์มีอวัยวะภายนอกงดงามทุกส่วนยากที่จะหาผู้ใดเทียบเคียงได้ ซึ่งก็ด้วยการบำเพ็ญบารมีของพระองค์ การบำเพ็ญบารมีนั้น ท่านกล่าวว่า ถ้าจะบำเพ็ญให้บริบูรณ์ต้องให้ครบ ๓ ขั้น คือ

๑) ขั้นบารมีคือ ระดับสามัญ เช่น ทานบารมี การให้สิ่งของทรัพย์สินเงินทอง

๒) ขั้นอุปบารมีคือ ระดับรองหรือจนจะสูงสุด เช่น ทานอุปบารมี คือ การเสียสละอวัยวะบางอย่างของตน

๓) ขั้นปรমัตถบารมี คือ ระดับสูงสุด เช่น ทานปรมัตถบารมี คือ การสละชีวิตเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น

ตามคติของพระพุทธศาสนาเถรวาท การตรัสรู้ธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องอาศัยการบำเพ็ญบารมีอย่างยิ่งเป็นระยะเวลายาวนานแตกต่างกันออกไป ผู้ที่ปรารถนาพุทธภูมิจักได้ชื่อว่าเป็น “พระโพธิสัตว์” หมายถึง ท่านผู้ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งกำลังบำเพ็ญบารมี ๑๐ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา^{๘๘} หรือ ผู้เกี่ยวข้องอยู่ในโพธิญาณ จะต้องมืองค์ธรรม ๘ ประการ เรียกว่า “ธรรมสโมธาน”^{๘๙} เมื่อประกอบด้วยธรรมทั้ง ๘ ประการข้างต้นดังกล่าวแล้ว พระโพธิสัตว์จักต้อง สังสมคุณความดีให้เต็มเปี่ยมหรือที่เรียกว่า “บารมี ๓๐ ทัก” คือ บารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ และปรมัตถบารมี ๑๐ จนมีอุปนิสัยที่สามารถจะบรรลุธรรมได้

สรุปความงามภายนอก เป็นความงามที่ตามองเห็นได้ แล้วเกิดความพึงพอใจ สามารถสัมผัสได้ด้วย กาย และยังมีความงามภายนอกที่เป็นลักษณะของมหาบุรุษเรียกว่า มหาบุรุษลักษณะมี ๓๒ ประการ เมื่อผู้ใดพบเห็นจะเกิดศรัทธา ดังนั้นผู้ใดที่ต้องการให้เกิดความงามขึ้นในตนจึงต้องหมั่นสร้างกุศลกรรมเพื่อให้เกิดความงามทั้งภายนอกและความงามภายใน เพราะความงามมิได้เกี่ยวข้องกับพันธุกรรมที่ได้รับมาจาก พ่อแม่ แต่เพียงอย่างเดียว ยังมีกุศลกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย การทำกุศลจักให้สำเร็จสมประสงค์นั้น ต้องตั้งกัลยาณจิตอธิษฐาน เป้าหมายชีวิตที่ตนปรารถนาไว้ และความ

^{๘๗} ดูที่ภาคผนวก

^{๘๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖. หน้า ๖๗.

^{๘๙} ดูที่ภาคผนวก

ปรารถนาที่จะสำเร็จสมดังตั้งใจ ผู้นั้นต้องมีศิลปบริบูรณ์มีศัลห้เป็นต้น กล่าวคือ ต้องกระทำความดี ต้องรักษาความดีนั้นไว้ และ หมั่นเพิ่มพูนความดีให้มากยิ่งขึ้น จากการอธิฐานจิตจะได้ส่งผลให้ความงามปรากฏเห็นได้

๓.๒.๓ ความงามของนางในสมัยพุทธกาล

ในสมัยพุทธกาลมีบุคคลหลายท่านที่ได้ประพฤติดนเป็นแบบอย่างที่ดีในกุศลกรรมเพื่อให้เกิดความงาม ดังนั้น ผู้วิจัยขอยกกรณีศึกษาของผู้สร้างกุศลกรรมเพื่อให้เกิดความงามในคัมภีร์พระพุทธานุสาสนา ที่เป็นบุคคลในสมัยพุทธกาลที่มีบทบาทเด่นชัดและมีความสำคัญเป็นที่ประจักษ์เท่านั้น คือ

๑. พระนางมุสตี

ในพระพุทธานุสาสนาที่รักสวรั้งงาม คือพระนางมุสตี^{๙๐} ประวัติของพระนางมุสตีมีดังนี้ เมื่ออดีตกาลล่วงนานมา ณ พระนครเชตุตร แคว้นสีพี มีพระราชอาพระนามว่า “สีวิราช” ทรงปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ให้มีความร่มเย็นสงบสุข พระองค์มีพระโอรสทรงพระนามว่า “สัณชัย” ต่อมาพระเจ้าสีพีราชทรงยกบัลลังก์ให้พระโอรสขึ้นเสวยราชย์แทน และให้อภิเษกกับพระนางมุสตี พระธิดาแห่งกษัตริย์กรุงมัททราช ในอดีตชาติ มุสตีเทพธิดานั้น เป็นพระราชธิดาของพระเจ้ายกิราช มีพระนามว่า “สุธัมมา” และพระนางเคยถวายผงจันทร์แดง (เครื่องประทีปผิวชั้นสูง) ทรงได้รับพระราชทานแก่นจันทร์แดงจากพระราชบิดาจึงนำไปใส่ผอบทอง และถวายแด่พระวิปัสสิสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมทั้งอธิษฐานว่า “ข้าพระพุทธเจ้าได้ทำการบูชาพระองค์ด้วยจันท์แห่งแก่นจันทร์นี้ ขอให้ข้าพระพุทธเจ้าได้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้าผู้เช่นพระองค์ในอนาคตกาล” ซึ่งพระนางทรงนำผงจันทร์แดง ไปโปรยบรรณคันธกุฎี พระนางตั้งปณิธานกัลยาณจิตอธิษฐานขอให้ได้เกิดเป็นพระมารดาของพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งในอนาคต เมื่อสิ้นพระชนม์พระนางได้ไปบังเกิดเป็นพระมเหสีของท้าวสักกเทวราชในแดนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อถึงคราวจะสิ้นบุญจากสวรรค์พระนางได้ทูลขอพร ๑๐ ประการจากท้าวสักกเทวราชผู้เป็นพระสวามีก่อนที่จะไปบังเกิดในโลกมนุษย์ พรที่พระนางมุสตีเทพธิดาทูลขอมีดังนี้

ข้อที่ ๑. ขอให้ข้าพระบาทพึงได้เป็นอัครมเหสีของพระเจ้าแผ่นดินในกรุงสีพี

ข้อที่ ๒. ข้าพระบาทพึงเป็นผู้มีจักขุดำเหมือนตาลุกมฤคี่ซึ่งมีดวงตาดำ

ข้อที่ ๓. พึงมีขนคิ้วดำ

^{๙๐} พุ.ชา.ม. (ไทย) ๒๘/๑๖๖๖/๔๔๙-๕๖๐.

ข้อที่ ๔. พึงเกิดในพระราชนิเวศนั้นโดยนามเดิมว่ามุสตี

ข้อที่ ๕. พึงได้พระราชโอรสผู้ให้สิ่งอันเลิศ ประกอบความเกื้อกูลแก่ยาก ไม่ตระหนี่ เป็นผู้
ที่พระราชทานทุกประเทศบูชา มีเกียรติ มียศ

ข้อที่ ๖. เมื่อข้าพระบาททรงครรรค์ ขอให้อุทรราบเรียบ

ข้อที่ ๗. ถิ่นทั้งคู่ของข้าพระบาทอย่าพึงหย่อนยานพึงเป็นปกติตราบกระทั้งชรา

ข้อที่ ๘. แม่แก่ห่อหมแล้ว อย่าได้มีผมหงอก

ข้อที่ ๙. ขอให้มิมีผิพรรณละเอียด ละอองธุลีอย่าได้ติดในกายได้

และประการสุดท้าย คือ ขอให้ข้าพระบาทสามารถปล่อยนักโทษประหารได้เมื่อท้าวสักกเทวราชได้สดับพร ๑๐ ประการที่นางปรารภนาทงพิจารณาด้วยทิพยจักขุเห็นว่าเป็นไปได้ ไม่เหลือวิสัยที่จะทำความปรารถนาของนางให้สำเร็จ จึงตรัสประทานพร และอนุโมทนากับนางด้วย ที่จะได้ลงไปสร้างบารมีในโลกมนุษย์เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็น พระราชธิดาของพระเจ้าพันธุราช แห่งพันธุมดินครการอริชฐานเป็นหนึ่งในบารมีสิบทัศ ที่พระบรมโพธิสัตว์ทั้งหลายให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก การอริชฐานเป็นประดุจหางเสือเรือ ที่คอยค้ำท้ายนาวาชีวิตของเราให้ก้าวไปสู่จุดหมายปลายทาง ได้อย่างปลอดภัย ฉะนั้นทุกครั้งที่ทำความดี ต้องหมั่น อริชฐานทุกๆ ครั้ง เป็นการตั้งผังแห่งความสำเร็จให้เกิดขึ้นกับชีวิต เมื่อถึงคราวบุญส่งผล เราย่อมจะสำเร็จสมหวังในสิ่งที่ปรารถนาทุกประการ การที่จะให้แรงอริชฐานนั้นส่งผลสำเร็จ ต้องสั่งสมบุญไว้มาก ๆ เหมือนภาชิตที่ได้ยกขึ้นมากล่าวข้างต้นเป็นคำอริชฐานที่พระมารดาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา ได้เคยทำบุญกับพระวิปัสสิพุทธเจ้า แล้วอริชฐานขอให้ได้เป็นพุทธมารดาในอนาคตกาลด้วยกุศลผลบุญนี้ทำให้พระนางได้ไปเกิดบนสวรรค์เป็นพระมเหสีของพระอินทร์ และได้รับพระราชทานพร ๑๐ ประการจากพระอินทร์ ด้วยพระนางมุสตีมียุบนิสัยรักสวรั้งาม พรที่ขอจากพระอินทร์ส่วนมากก็จะยึดติดกับรูปภายนอก เช่น ขอให้ดวงเนตรทั้งสองมีสีดำประดุจดวงตาลูกเนื้อทราย มีพระขนงเขียวดุจสร้อยคอนกยูง อย่าให้มีพระครรรค์ปรากฏนงดังสตรีสามัญ อย่าให้พระถันทั้งคู่ดำในเวลาทรงครรรค์ และเมื่อประสูติแล้วขออย่าให้หย่อนยาน ขอให้เส้นพระเกศเป็นมันดุจสีปีกแมลงค่อมทอง และขอให้พระฉวีละเอียดดุจดังทองคำธรรมชาติ ครั้นพระนางมุสตีกลับชาติมาเกิดเป็นพระนางสิริมหามายาเป็นพุทธมารดาของในพระพุทธรเจ้า (พระโคตมพุทธเจ้า)^{๙๑} ที่พรุ่งพร้อมด้วยลักษณะความงาม ๖๔ ประการ

^{๙๑} กัลยา คิดก่อนทำ, “ศึกษาวิเคราะห์ศัลยกรรมความงามในมุมมองทางพระพุทธศาสนา”, สารนิพนธ์
ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๔๘.

๒. พระนางมัลลิกาเทวี

พระนางมัลลิกา เป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าปเสนทิโกศล ในขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งหนึ่ง พระนางมัลลิกาเทวีเสด็จเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลถาม พอสรุปได้ว่าข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคาม (สตรี) บางคนในโลกนี้มีลักษณะที่แตกต่างกัน ๔ แบบ คือ ๑. สตรีมีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่ว ไม่น่าดูและเป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์ ขัดสนโภคะต่ำศักดิ์ ๒. สตรีมีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่ว ไม่น่าดูแต่เป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก สูงศักดิ์ ๓. สตรีมีรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนักแต่เป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์ ขัดสนโภคะต่ำศักดิ์ ๔. สตรีมีรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณ ผุดผ่องยิ่งนัก และเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มากมีโภคะมาก สูงศักดิ์^{๙๒}

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า

มัลลิกา มาตุคาม (ตอบข้อ ๑) บางคนในโลกนี้เป็นผู้โกรธ มากไปด้วย ความคับแค้นใจสูงกว่ากล่าวแม้เล็กน้อยก็ขัดเคือง ฉุนเฉียว กระพืดกระเฟียด แสดงอาการโกรธ ความขัดเคืองและความไม่พอใจ เธอไม่ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ดอกไม้ ของหอมเครื่องลูบไล้ ที่นอนที่อยู่อาศัยและเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ และมีใจริษยาในลาภสักการะความเคารพนับถือ การไหว้ และการบูชาของผู้อื่น กีดกัน ตั้ดรอน ผูกความริษยา ถ้ามาตุคามนั้นจุติจากอภัพนั้นมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใด ๆ ย่อมเป็นผู้มีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่ว ไม่น่าดู และเป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์ ขัดสนโภคะ ต่ำศักดิ์ มาตุคาม (ตอบข้อ ๒) บางคนในโลกนี้เป็นคนมักโกรธ ... แต่เป็นผู้ให้ทาน ... และไม่มี ใจริษยาในลาภสักการะ... ถ้าเธอจุติจากอภัพนั้นมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใด ๆ ย่อมเป็นผู้มีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่ว ไม่น่าดู แต่เป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก สูงศักดิ์ มาตุคาม (ตอบข้อ ๓) บางคนในโลกนี้ ไม่เป็นคนมักโกรธ ... แต่เป็นผู้ไม่ให้ทาน ... และมีใจริษยาในลาภสักการะ ...ถ้าเธอจุติจากอภัพนั้นแล้วมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใด ๆ ย่อมเป็นผู้มีรูปร่างน่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก แต่เป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์ขัดสน โภคะ ต่ำศักดิ์ มาตุคาม (ตอบข้อ ๔) บางคนในโลกนี้ไม่เป็นคนมักโกรธ ... เป็นผู้ให้ทาน ... และไม่มีใจริษยาในลาภสักการะ ... ถ้าเธอจุติจากอภัพนั้นแล้วมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใด ๆ ย่อมเป็นผู้มีรูป

^{๙๒} อด.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๙๗/๓๐๐.

งาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก และเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก สูงศักดิ์^{๙๓} เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้แล้ว พระนางมัลลิกาเทวีได้กราบทูลพระพุทธเจ้า ดังนี้ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในชาติอื่น หม่อมฉัน จะเป็นคนโอรส ... ในชาตินี้หม่อมฉัน จึงมีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่ว ไม่น่าดู แต่ในชาติอื่นหม่อมฉันคงได้ให้ทาน ... แก่สมณะหรือพราหมณ์ในชาตินี้หม่อมฉันจึงเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก ในชาติอื่นหม่อมฉันคงจะไม่มีจริยาในลาภสักการะ ... ในชาตินี้ หม่อมฉันจึงเป็นผู้สูงศักดิ์ ... ในราชสกุลนี้ หม่อมฉันได้ดำรงความเป็นใหญ่เหนือหญิงถึงจะสูงกว่ากล่าวมาก หม่อมฉันก็จักไม่ขัดเคืองไม่ฉุนเฉียว ไม่กระฟัดกระเฟียด ไม่กระด้าง กระเดื่อง ไม่แสดงอาการโกรธ ความขัดเคือง และความไม่พอใจ และจักให้ทาน ... แก่สมณะหรือพราหมณ์ จักไม่มีจริยาในลาภสักการะ ... ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญพระภาชิตของพระผู้มีพระภาคชัดเจน ไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำหม่อมฉันว่าเป็นอุบาสิกาสู่ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้ เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต^{๙๔} จากกรณีศึกษา พบว่า ผลกุศลกรรมทางด้านกายกรรม หากทำชั่วได้รับผลชั่ว เพราะเมื่อกระทำความผิดไว้ ก็ต้องได้รับผลของกรรมนั้นแน่นอน ชีวิตของมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับกรรมของตัวเราเอง

๓. นางภัททาอุบาสิกา

นางภัททาอุบาสิกา เป็นผู้มีความศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล และมารยาทงดงาม อยู่ในตระกูลที่ร่ำรวย มีโภคะทรัพย์มาก ต่อมาพระอัครสาวกทั้งสองคือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ เดินทางพร้อมภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป พ่อและนางภัททาอุบาสิกาได้ร่วมกันถวายอาหารและได้ฟังธรรมเทศนาจากพระสารีบุตร โดยนางภัททาอุบาสิการักษาอุโบสถศีล ๓ วัน นางเป็นที่รักและเอ็นดูของเทวดาทั้งหลาย วันหนึ่งนางได้ไปหาสามีที่อยู่ต่างเมืองด้วยอำนาจของเทวดา และได้ตั้งครรภ์ แม่สามีและชาวเมืองไม่เชื่อว่านางไปหาสามีด้วยอำนาจของเทวดา คิดว่า นางนอกใจสามีจนตั้งครรภ์ นางทุกข์ใจมาก จนกระทั่งเทวดาที่รักนางโกรธแม่สามีและชาวเมืองที่กล่าวร้ายนาง จึงบันดาลให้เกิดน้ำท่วมเมือง จากนั้นนางภัททาได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า “หากดิฉันไม่ได้นอกใจสามี ดิฉันมีครรภ์กับสามีจริง ก็ขอให้น้ำหายไป” สันวาจาอธิษฐานน้ำได้หายไป ต่อมานางตายแล้วไปเกิดสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเทพธิดามีพวงมาลัยดอกมณฑารพอยู่บนศีรษะ และเป็นเทพธิดาได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าในคราวเสด็จจำพรรษาณ ดาวดึงส์เทวโลก เพื่อแสดงอริยธรรมโปรดอดีตพระพุทธมารดา พระพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็นแล้วตรัส

^{๙๓} อย.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๔๗/๓๐๑-๓๐๒.

^{๙๔} อย.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๔๗/๓๐๒-๓๐๓.

ถามถึงกรรมที่เคยทำ เทพธิดาจึงทูลเรื่องทั้งหมดให้ทรงทราบ ตอนท้ายนางทูลว่าตน “...เป็นผู้ฉลาดในอริสัจ เป็นอุบาสิกาของพระพุทธเจ้าผู้มีพระสมันตจักขุ มีปกติอยู่ด้วยความไม่ประมาท...”^{๙๕}

๔. นางขุชุตตราอุบาสิกา

นางขุชุตตรา เกิดในครรภ์ของแม่นมในเรือนของโฆสกเศรษฐี (เศรษฐีที่รอดตายจากแผนสังหารของบิดาบุญธรรม ๗ ครั้ง เมื่อบิดาบุญธรรมตายก็ได้เป็นเศรษฐีแทน) อยู่ที่กรุงโกสัมพี นางมีร่างกายค่อม คนทั้งหลายจึงตั้งชื่อว่า ขุชุตตรา แปลว่า นางอุตตรา ร่างกายค่อม

ต่อมา โฆสกเศรษฐีรับนางสาวงามดีเป็นธิดาบุญธรรมแล้ว นางขุชุตตราก็ได้เป็นคนรับใช้ของนางสาวงามดี เมื่อนางสาวงามดีได้รับสถาปนาเป็นอัครเหสีของพระเจ้าอุเทน นางก็ยังติดตามเข้าไปรับใช้ในวังด้วย นางมีหน้าที่จัดดอกไม้มาไว้ในพระตำหนัก ทุก ๆ วันนางจะรับเงิน ๘ กหาปณะจากสำนักของพระราชแล้วไปที่บ้านของนายสุนนมาลาการ (คนจัดดอกไม้ในกรุงโกสัมพี) โดยนางจะจ่ายเงินซื้อดอกไม้เพียง ๔ กหาปณะ เก็บไว้เอง ๔ กหาปณะ นางยักยอกเงินค่าดอกไม้แบบนี้เรื่อยมาเข้าวันหนึ่ง นางก็ไปที่เรือนของนายสุนน เพื่อซื้อดอกไม้เช่นทุกวัน นายสุนนเห็นแล้วกล่าวว่า “แม่อุตตรา ฉันไม่มีเวลาทำดอกไม้ให้เธอเลย ฉันกำลังถวายเป็นอาหารแด่พระพุทธเจ้าและภิกษุอยู่เธอเองก็ควรเข้ามาช่วยฉันเลี้ยงดูภิกษุสงฆ์ เพราะจักทำให้เธอพ้นจากการเป็นคนรับใช้ผู้อื่น”

นางขุชุตตรา กินอาหารแล้วได้ช่วยชวนขวายนงานในโรงอาหาร แล้วตั้งใจฟังธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงด้วยความเคารพ นางฟังแล้วเข้าใจได้ จดจำได้เป็นอันมาก นับจากวันนั้น นางก็ไม่พลาดการฟังธรรม เรียนธรรมจากพระพุทธเจ้าในทุกครั้งที่มีโอกาส

จนวันหนึ่ง นางฟังธรรมแล้วได้บรรลุเป็นโสดาปัตติผล จิตที่คิดยักยอกเงินไม่มีอีก วันนั้นนางได้ซื้อดอกไม้เต็ม ๘ กหาปณะ จึงมีดอกไม้บรรจุในกระเช้ามากกว่าทุกวัน พระนางสาวงามดีทอดพระเนตรดอกไม้แล้วตรัสถามว่า นางขุชุตตรา ได้ทูลว่า “เพราะวันนี้หม่อมฉันฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ได้กระทำให้แจ่มจรัสธรรมแล้ว หม่อมฉันจึงไม่หลอกลวงอีก” เมื่อพระนางสาวงามดีทราบแล้ว ไม่ได้ลงโทษหรือตำหนิ นางขุชุตตรา แต่อย่างใด จากนั้นพระนางสาวงามดีจึงให้นางอาบน้ำด้วยน้ำหอม ๑๖ หม้อ ประทานผ้าสาฎกเนื้อละเอียดดีให้ ๒ ผืน นางขุชุตตรา นุ่งผืนหนึ่ง ห่มผืนหนึ่ง ให้คนจัดที่นั่งนำพัดมาอันหนึ่ง แล้วขึ้นนั่งบนอาสนะ จับพัดอันมีลวดลาย เรืองสตรียูอยู่ในเรือนทั้งหมด ๕๐๐ คน มาร่วมประชุมแล้ว แสดงธรรมอย่างที่ท่านได้ฟังมาจากพระพุทธเจ้า สตรีทั้งปวงในที่นั้นฟังธรรมจากนางแล้วบรรลุโสดาปัตติผล นางขุชุตตราได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า “ภิกษุ

^{๙๕} ขุ.วิ. (ไทย) ๒๖/๒๒/๓๖-๓๗.

ทั้งหลาย นางขุซุตตรานั้น เป็นผู้เลืคว่าบรรดาอุบาสิกาของเราผู้เป็นพหูสูต^{๙๖} (เป็นผู้เลิศทางแสดงธรรม)”^{๙๗} ถึงแม้ นางขุซุตตรากุบาสิกา ไม่ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้มีบทบาทในด้านการเผยแผ่ธรรมโดยตรง แต่ความเป็นพหูสูตรของนางก็แสดงให้เห็นถึงความที่นางได้ศึกษาธรรมมากและได้นำธรรมนั้นไปบอกต่อให้คนอื่นได้ทราบด้วย แม้นางจะเป็นหญิงที่พิการแต่ก็ได้รับการยอมรับจากผู้ฟังธรรมและเนื้อหาหลักธรรมที่นางได้แสดงไว้ก็มีหลักฐานปรากฏมาจนถึงทุกวันนี้

พระพุทธเจ้าตรัสถึงบุพกรรมของนางขุซุตตรา ที่เป็นหญิงหลังค่อมเพราะนางเคยเป็นแสดงอาการเลียนแบบพระปัจเจกพุทธเจ้าที่หลังค่อมโดยการห่มผ้ากัมพลือชันทองคำทำเป็นคนค่อมกรรมที่ทำให้นางเป็นคนรับใช้เพราะนางได้ใช้ภิกษุณีผู้เป็นพระอรหันต์หยิบของ และกรรมที่ทำให้นางมีปัญหาสามารถบรรลุเป็นพระโสดาบัน เพราะนางได้ถวายกำไลเพื่อใช้สำหรับรอกันบาตรให้พระปัจเจกพุทธเจ้าเมื่อไม่ให้ร้อนมือ เพราะผลของกรรมนั้น นางจึงเป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก มีปัญญามาก เพราะผลแห่งการอุปัฏฐาก ซึ่งนางทำแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย ในอรรถาพนี้ นางจึงได้บรรลุโสดาปัตติผล^{๙๘}

การทำทาน รักษาศีล และการภาวนา คือการสร้างกุศลกรรมเพื่อให้เกิดความงาม ซึ่งการทำดีนั้น ผลตอบกลับมาก็ย่อมเป็นสิ่งดี ก่อเกิดให้ผู้ทำความดีมีความสุข และอนุโมทนาในผลบุญที่เกิดขึ้นนั้น จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่าผลบุญที่ตอบกลับมาแล้วเป็นที่พอใจแก่ผู้ทำความดีส่วนใหญ่จะเกิดจากการทำทาน และการรักษาศีลนั้น เพราะการกระทำทั้ง ๒ อย่าง จะให้ผลปรากฏที่รวดเร็ว และ เด่นชัด ผลที่ปรากฏรวดเร็ว ทันทิ คือผู้ที่ได้ทำกุศลกรรมดี จะมีความสุข อิ่มเอิบในผลบุญที่ตนได้รับในทันที และผลที่ได้รับตามมาก็คือสิ่งที่ตนได้อธิษฐาน ซึ่งก็หนีไม่พ้นเกี่ยวกับเรื่อง รูปสมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพาน เช่นอานิสงส์ของการปฏิบัติธรรม รักษาอุโบสถศีล ศีล ๕ และถวายทานแด่พระสงฆ์ เป็นต้น

^{๙๖} พหูสูต แปลว่า ผู้ได้ยินได้ฟังมาก ผู้ได้เรียนรู้มาก หรือคงแก่เรียน พระพุทธเจ้าทรงกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ควเรียกว่า พหูสูตไว้ ๕ ประการ (เรียกว่า พหูสูตมีองค์ ๕) คือ ๑) พหูสูต ฟังมาก คือ ได้เล่าเรียนสดับฟังไว้มาก ๒) ธตา จำได้ คือ จับหลักหรือสาระได้ ทรงจำความไว้แม่นยำ ๓) วจสา ปริจิตา คล่องปาก ท่องบ่นหรือใช้พูดอยู่เสมอจนคล่องแคล่วชัดเจน ๔) มนสาอนุpekขิตา พะกังขินใจ คือ ใส่ใจนึกคิดพิจารณาจนเจนใจ นึกถึงครั้งใดก็ปรากฏเนื้อความสว่างชัด ๕) ทิฏฐิยา สุปฏิวิทธา ขบได้ด้วยทฤษฎี หรือแทงตลอดดีด้วยทฤษฎี คือ มีความเข้าใจลึกซึ้งมองเห็นประจักษ์แจ้งด้วยปัญญาทั้งในแง่ความหมายและเหตุผล (ดูรายละเอียดใน อภ.ปญจก (ไทย) ๒๒/๘๗/๘๘-๘๙.)

^{๙๗} อภ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๖๐/๓๒.

^{๙๘} ขุ.ธ.อ.(ไทย) ๑/๒๑๓.

สรุป หลักในการสร้างกุศลกรรมเพื่อให้เกิดความงามตามแนวปฏิบัติขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนาคือการให้ทาน และการให้ทานมีหลายรูปแบบ ไม่เฉพาะการบริจาคเงินทอง ทรัพย์สินของทั้งหลาย การให้คำแนะนำชี้แนวทางแก้ปัญหา หรือการดูแลคนชรา ผู้พิการต่างๆ ก็จัดว่าเป็นการสร้างกุศลกรรม เพราะทุกการกระทำต้องอาศัยหลักธรรมอื่นมาเกี่ยวข้องด้วย เช่นหลักขันติ และโสรจจะ หลักเทวธรรม บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ และกุศลกรรมบท ๑๐ ซึ่งหลักปฏิบัติดังกล่าว เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของผู้ที่มีจิตใจงดงาม ส่งผลให้เป็นผู้มีความงามทั้งกาย วาจา และใจ จึงได้ชื่อว่าเป็นคนงาม หากสร้างกุศลกรรม ความดีไว้มากๆ เกิดสะสมเป็นบารมีอันยิ่งใหญ่ ดังเช่นมหาบุรุษ หรือนางในสมัยพุทธกาล และมีอละโลกนี้ไปแล้วก็จะได้เกิดเป็นเทวดา เสวยสุขอยู่บนสวรรค์ หรือเข้าสู่พระนิพพาน ไม่ต้องเวียนตายเวียนเกิดอีก ดังนั้นผู้ที่มองเห็นคุณค่าของกุศลกรรมจึงควรมุ่งแต่สร้างกรรมดี เพื่อให้เกิดเป็นความงามปรากฏขึ้นกับตนเอง และสังคม สืบต่อไป